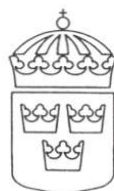

Riksdagens protokoll

1992/93:20

Tisdagen den 10 november

Kl. 14.00 – 16.04

Protokoll
1992/93:20

1 § Svar på fråga 1992/93:133 om försöksverksamheten med livvaktsskydd m.m.

Svar på frågor

Anf. 1 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Britta Bjelle har frågat mig vad jag avser göra för att de anvisade medlen för försöksverksamheten med livvaktsskydd för hotade kvinnor skall komma till användning.

Låt mig först ge en kort bakgrundsbeskrivning. Den 1 juli 1992 inleddes inom polisen på regeringens uppdrag en försöksverksamhet med livvaktsskydd för särskilt hotade kvinnor på fyra olika platser i landet. Regeringen fördelade sammanlagt 10 miljoner kronor för den verksamheten. Rikspolisstyrelsen har tidigare i år tagit fram ca 280 s.k. trygghetsväskor för våldshotade kvinnor. Rikspolisstyrelsen har vidare gett en polischef i uppdrag att ansvara för dessa frågor på riksplanet.

Trygghetsväskorna är nu fördelade över alla län. Polisen avgör, i samråd med den hotade kvinnan, vilka åtgärder som behövs för att ge det bästa möjliga skyddet.

Polisen har under hösten, i samarbete med Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS), gått ut och informerat om försöksverksamheten och om trygghetsväskorna. Det är inte minst viktigt att nå de kvinnor som i dag kanske inte ens har polisanmält de brott som de blivit utsatta för.

När det först gäller trygghetsväskorna är det enligt uppgift från polisen stor efterfrågan på dessa. I flera län har mer än hälften av de tilldelade väskorna lämnats ut till hotade kvinnor. I något län har väskorna t.o.m. tillfälligt tagit slut.

När det sedan gäller livvaktsskyddet vill jag bara säga att för närvarande står en kvinna under beskydd inom ramen för försöksverksamheten. Tidigare i höst har ytterligare en kvinna haft livvaktsskydd. Det skedde inom ramen för polisens allmänna skyldighet att skydda människor som utsätts för brott. De närmare omständigheterna i dessa fall kan jag självfallet inte gå in på.

Mot bakgrund av detta vill jag som svar på Britta Bjelles fråga säga att det dess värre visar sig att de anvisade resurserna både är nödvändiga och kommer till användning, trots att inte mer än drygt fyra månader av försöksperioden ännu har gått.

Anf. 2 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret. Skälet till att jag ställde denna fråga är att det har visat sig att efterfrågan på det livvaktsskydd som i dag erbjuds är liten.

Man kan peka på att det finns flera underlag som visar att det egentligen finns ett behov. Som ett exempel kan man nämna att 900–1 000 besöksförbud är utfärdade i Sverige. Besöksförbud utfärdas bara för att skydda utsatta kvinnor – det handlar ju huvudsakligen om kvinnor. Bland dessa 900–1 000 utfärdade besöksförbud måste det finnas en och annan kvinna som är särskilt trakasserad och som har det extra svårt och som borde kunna få livvaktsskydd.

Jag skall nämna ett annat exempel. 1989 dog 47 kvinnor på grund av mord, dråp eller misshandel. Denna grupp är ganska konstant år från år. Bland de kvinnor som varje år dör på grund av våld, måste det också finnas en och annan kvinna som man kanske kunde rädda livet på med hjälp av det livvaktsskydd som ändå var tänkt i försöksverksamheten.

Kvinnorna på kvinnojourerna hjälpte förra året 1 370 kvinnor till ett tillfälligt boende. Jag tror att kvinnor inte lämnar sina hem om det inte är för att fly från våld och misshandel.

Denna genomgång visar att det finns väldigt många utsatta kvinnor. Eftersom dessa finns, borde det också finnas en efterfrågan på livvaktsskydd. Jag tror att det finns två orsaker till att denna efterfrågan inte finns, och jag skall nämna en. Jag tror att det skulle vara annorlunda om polisen själv tog mer aktiv del och själv såg till att kvinnor fick hjälp, eftersom en trakasserad kvinna inte orkar ta ett eget initiativ.

Anf. 3 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Beträffande det som Britta Bjelle säger om polisens aktivitet, vill jag säga att det i dag inom polisen finns en medvetenhet på ett annat sätt än tidigare. Dessutom har vi sett till att få till stånd utökad och särskild utbildning för att ytterligare öka medvetenheten.

När det gäller livvaktsskyddet har vi varit överens om att man skall ta till det i de extrema situationer som man inte kan klara av på annat sätt. Det innebär ju ett mycket stort ingrepp för kvinnan att ha livvakt. Därför är det positivt att vi också har kommit i gång med trygghetspaketen, och på dessa är det en stor efterfrågan.

Jag vill också peka på att livvaktsskyddet och trygghetspaketen inte skall, och aldrig kan, ersätta kvinnojourerna. Samtidigt är det viktigt att vi har en ordentlig information. Det har också i samverkan med kvinnojourerna genomförts information under hösten, så att kvinnor som verkligen behöver livvaktsskyddet också skall känna till att det finns.

Anf. 4 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag tycker att trygghetspaketen är bra. Jag håller med justitieministern om att de har fått genomslag och att det verkar som om de är kända. Men en kvinna som är tillräckligt misshandlad och tillräckligt åtgången för att i grunden kunna få livvaktsskydd, är helt passiviserad.

Om man har mött några riktigt misshandlade kvinnor, vet man att de inte

klaras att ta ett eget initiativ för att begära t.ex. livvaktsskydd. De är för illa åtgångna för det. Jag menar därför att polisen, som ofta känner till vilka som är de mest utsatta kvinnorna i sitt distrikt, har ett ansvar att ta ett eget initiativ och se till att en kvinna som kanske riskerar att dö, får det skydd som behövs.

Jag tycker att det är litet beklämmande att det pågår en försöksverksamhet med livvaktsskydd men som inte har fått någon effekt. Min fråga till justitieministern är om det inte finns något som man kan göra för att få i gång denna försöksverksamhet, eftersom den i dag uppenbarligen inte är i gång.

Anf. 5 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Vi skall komma ihåg att riksdagen har anslagit 10 miljoner kronor till försöksverksamheten. 10 miljoner kronor räcker inte särskilt långt. Det var i och för sig inte heller avsikten. Detta var tänkt för de extrema fallen. Men vi kan konstatera att två kvinnor under de gångna fyra månaderna har erhållit livvaktsskydd.

Anf. 6 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag skall inte förlänga denna debatt, men jag skall bara påminna om att jag tror att det finns en del att göra. Jag tror fortfarande att polisen skulle kunna ta litet mer egna initiativ i detta sammanhang, så att vi får en försöksverksamhet, där pengarna går till dem som verkligen behöver skydd. Jag tror nämligen att det finns kvinnor som behöver denna typ av skydd.

Det vore olyckligt om denna verksamhet rullade på under hela året och om det sedan visade sig att man inte har gett de kvinnor livvaktsskydd som kanske skulle ha behövt det på grund av att dessa kvinnor inte har haft kraft nog att begära skyddet och att polisen inte har tagit det initiativ som jag tycker att de borde ta.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på fråga 1992/93:136 om reglerna om kroppsvisitation och kroppsbesiktning

Anf. 7 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Kent Carlsson har frågat mig om regeringen är beredd att lägga fram förslag om ändring i rättegångsbalken som jämställer män och kvinnor, dvs. att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av män inte får verkställas eller bevitnas av annan än man, läkare eller legitimerad sjuksköterska.

Mitt svar är ja!

Inom kort kommer jag att föreslå att regeringen remitterar ett förslag till Lagrådet om vissa ändringar i rättegångsbalken beträffande reglerna om just kroppsvisitation och kroppsbesiktning. Bl.a. kommer där att föreslås att kroppsbesiktning och kroppsvisitation, med undantag för undersökning av väskor och dylikt, endast får utföras eller bevitnas av någon av samma kön

som den som undersöks. Med andra ord får kvinnor endast undersökas av kvinnor och män endast undersökas av män, enligt förslaget. Dock kommer det inte att föreslås några ändringar vad gäller läkares och sjuksköterskors möjligheter att oavsett könstillhörighet utföra och bevittna ifrågavarande undersökningar.

Anf. 8 KENT CARLSSON (s):

Fru talman! Jag tackar justitieministern för det här positiva svaret. Jag vill bara förklara bakgrunden till frågan.

Delvis handlar frågan om en princip. Man skall behandla de två könen på likartat sätt. Men det finns och har också funnits problem med de här paragraferna. Det handlar kanske inte så mycket om svenska män, utan det handlar om utländska medborgare som anhålls eller häktas. Deras kulturella bakgrund har gjort att de har litet svårt att tänka tanken att de kan bli visiterade av en kvinna. Detta har tyvärr också använts i visst trakasserande syfte.

Man skall inte överdriva det problem som har varit. Men bara det att detta drabbar en person tycker jag är skäl nog att ställa den här frågan.

Jag tycker, som sagt, att justitieministerns svar är föredömligt rakt, till skillnad från andra svar som jag har fått under årens lopp. Jag vill med det tacka, och jag kommer att följa frågan när propositionen kommer.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1992/93:142 om beläggningen på kriminalvårdsanstalterna m.m.

Anf. 9 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Birthe Sörestedt har frågat mig vilka åtgärder jag ämnar vidta i anledning av den aktuella beläggningssituationen vid kriminalvårdsanstalter och häkten.

Beläggningsnivån vid kriminalvårdsanstalterna har under senare år varit i stort sett oförändrad. Detta har även gällt under första halvåret 1992. Under tiden augusti-oktober har det skett en kraftig uppgång samtidigt som ett antal anstaltsplatser varit stängda för ombyggnad. Den 1 oktober var beläggningen vid anstalterna i genomsnitt 100 % av antalet tillgängliga platser. Självfallet innebär detta problem för kriminalvården.

Enligt uppgift från Kriminalvårdsstyrelsen har dock ett antal av de stängda platserna nu åter tagits i bruk och styrelsen bedömer att situationen fram till årsskiftet kan klaras med tillgängliga resurser.

Den högsta beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna infaller emellertid normalt under månaderna januari till april. Styrelsen planerar därför att öppna ett hundratal reservplatser samt att vid behov inrätta ytterligare 200–300 öppna platser genom att anordna provisoriska baracker vid vissa anstalter. Härigenom bör enligt styrelsen beläggningen kunna hållas på en godtagbar nivå.

Även vid häktena var beläggningen den 1 oktober 1992 mycket hög. Till detta bidrog att ett antal häktade, vars domar vunnit laga kraft, inte kunnat

beredas plats i anstalt. I takt med att antalet anstaltsplatser ökar bör enligt styrelsen beläggningstrycket på häktena minska.

Jag vill avslutningsvis nämna att jag under hand har uppdragit åt Brottsförebyggande rådet (BRÅ) att undersöka orsakerna till det just nu mycket höga beläggningsläget, om det t.ex. är så att domstolarna jämfört med tidigare nu oftare dömer till fängelse eller till längre strafftider och om, i så fall, ändringarna i praxis gäller vissa slag av brottslighet. En viktig fråga är självfallet huruvida den nuvarande situationen är av tillfällig natur eller om det har skett en mer permanent förändring av praxis vid domstolarna. Först när detta är klart kan behovet av mer långsiktiga åtgärder överblickas.

Anf. 10 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret.

De långtidsdömda blir fler och straffen längre. Signaler om hårda tag har troligen redan påverkat domstolarna. Jag tycker att det är bra att Brottsförebyggande rådet har fått den här uppgiften, så att vi framöver kan ta ställning till hur det verkligen är.

800 fler har dömts till fängelse under det här årets första nio månader jämfört med samma tid förra året. Den här trenden väntas hålla i sig.

Som ministern tog upp är situationen på häktessidan akut. Människor får sitta kvar i häkte för att det inte finns platser på anstalter. Situationen har också varit akut på anstalterna, så att man har fått ta till dubbelbeläggning. Jag ser fram emot att man nu kan öppna ytterligare platser under våren, när man väntar sig att ett större antal platser behövs.

Men kriminalvården arbetar med att ge verkställigheten ett vettigt innehåll. Förutom arbete och utbildning har under senare år flera anstalter utvecklat och specialiserat sig på olika påverkansprogram. Det behövs en differentiering av klienter av många olika skäl; säkerhetsskäl, behov av narkotikafria avdelningar, unga förstagångsdömda, sexualbrottslingar och kvinnor.

För att erbjuda detta breda innehåll och påverkansprogram krävs det att det finns plats på de olika anstaltstyperna. Det är omöjligt med en sådan beläggning som i dag att placera en person på rätt plats. Det gör också att det blir besvärligare med intentionerna att ha narkotikafria avdelningar och narkotikafria anstalter.

Jag undrar hur justitieministern ser på den dubbelbeläggning som har varit akut, men också vilken vikt justitieministern fäster vid att klara av intentionerna att få en vettig differentiering.

Anf. 11 TALMANNEN:

Jag måste vädja om respekt för de tidsregler som gäller.

Anf. 12 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Våra fängelser är i allmänhet inte anpassade för dubbelbeläggning. Jag vet att det har förekommit dubbelbeläggning, men i mycket begränsad omfattning. Jag har också frågat särskilt om detta och fått fram att en del av våra fångar faktiskt själva önskar att dela cell med någon annan.

Det kan man inte alltid tillgodose av säkerhetsskäl. Men ingen har mot sin vilja tvingats in i dubbelbeläggning, enligt den information som jag har fått.

Min syn på differentiering borde vara väl känd. Jag har mycket tydligt markerat att jag menar att den hittills gällande principen, närhetsprincipen, måste ifrågasättas, eftersom den ofta lägger hinder i vägen just för möjligheterna till differentiering. Jag är också väl medveten om, att om en differentiering och därmed ett vettigt innehåll i fängelsevistelsen skall kunna fungera, krävs det att vi har viss luft i systemet. Därför har vi också en långsiktig planering för utbyggnad. Det är också ett av skälen till att jag själv tidigt i höst tog initiativ till att BRÅ skulle se på vad vi kan förvänta oss för långsiktig utveckling.

Anf. 13 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Fru talman! Den luft som justitieministern pratar om har varit en målsättning vid 85 % beläggning. Nu föreligger lagrådsremisser om skärpta straff för en rad olika brott och även förslag om att delvis avskaffa halvtidsfrigivningen. Detta innebär tillsammans behov av ett stort antal platser. Man räknar med att bara upphävandet av den villkorliga frigivningen skulle ge behov av över 300 platser. Sammanlagt skulle det betyda 800–900 platser. Då är det inte inräknat vad förändringarna i rattfyllerilagstiftningen kan ge.

Jag undrar vilka investerings- och driftkostnader man räknar med för de nya fängelseplatserna framöver.

Anf. 14 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Siffror brukar jag inte anstränga mig med att hålla i huvudet. Där är mycket annat som skall ha plats, som kanske är viktigare. De exakta driftkostnaderna för 1994 och 1995, som är de år som är intressanta, har jag inte i huvudet. Men jag kan plocka fram dem om Birthe Sörestedt vill ha dem.

När det gäller hävandet av halvtidsfrigivningen har vi, vilket ingick i det svar jag gav tidigare, en färdig plan. Vi sätter i gång, bl.a. med arbetsmarknadspengar, att göra tillbyggnader på befintliga fängelser för att klara den delen.

När det gäller straffskärpningarna skall vi inte glömma bort att vi samtidigt arbetar med alternativa påföljder. Vi inför från den 1 januari samhällstjänst i hela landet. Vi håller på att studera bl.a. elektronisk övervakning, men också möjlighet till andra alternativa påföljder. Vår utgångspunkt är att allvarliga brott skall resultera i sträng påföljd. Men en del personer som har begått brott, som vi i dag inte har något annat än fängelse åt, behöver egentligen någonting annat.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 15 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Karl Gustaf Sjödin har frågat mig om jag ämnar vidta några åtgärder och bidra till att en ny kommission tillsätts med uppgift att återigen granska utredningen om mordet på Olof Palme med utgångspunkt i de uppgifter som framfördes i ett TV-program häromkvällen.

Låt mig först ge en kort bakgrund. Det är nu snart sju år sedan mordet på Olof Palme inträffade. Ett omfattande arbete har lagts ner för att försöka klara upp mordet. Polis- och åklagarutredningarna har dessutom varit föremål för en omfattande granskning, bl.a. genom en parlamentarisk kommission. Denna har bl.a. granskat det s.k. polisspåret, utan att rikta någon kritik mot myndigheternas arbete i den delen.

Sedan februari 1987 leds förundersökningen av biträdande riksåklagaren Axel Morath. Han biträds av ytterligare tre åklagare. Till deras förfogande står bl.a. den särskilt utsedda s.k. Palmegruppen vid Rikskriminalpolisen.

Det är en sak för förundersökningsledaren att ta ställning till hur förundersökningen skall bedrivas. Jag utgår från att förundersökningsledaren har tagit del av de uppgifter som har lagts fram i det TV-program som Karl Gustaf Sjödin syftar på, och att han tar ställning till vad som kan behöva göras i anledning av dessa uppgifter.

Jag vill därför som svar på Karl Gustaf Sjödens fråga säga att det inte finns några motiv för att tillsätta någon kommission.

Anf. 16 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Jag får tacka justitieministern för svaret. Som justitieministern nämnde i sitt svar är det snart sju år sedan detta, kanske det mest upprörande mordet någonsin, inträffade i vårt land. Den dåvarande statsministern Olof Palme mördades på öppen gata, under en lugn promenad mot bostaden efter att ha besökt en biograf. Det är en situation som de flesta människor känner igen som en del av en vanligt förekommande företeelse. Många menar också därför att själva mordet på landets statsminister, och de omständigheter det skedde under, är som ett öppet sår i själen hos alla medborgare i vårt land.

Frågetecknen kring mordet är många hos allmänheten. Teorierna och påståendena om hur det har gått till har lämnats obesvarade av anledningar som nu kräver en granskning. Det aktualiserades senast i det nyss nämnda TV-programmet Norra magasinet, från min hemstad Luleå.

Vilken kritik som är berättigad mot den förra socialdemokratiska regeringen och mot polisens arbete under olika ledningar är svåra att bedöma. När Ny demokrati kom in i riksdagen framställdes önskemål om att partiet skulle aktualisera frågan, vilket skedde i form av en motion under allmänna motionstiden vid förra riksmötet. Justitieutskottet avstyrkte bifall till motionen och hade uppfattningen att det saknades anledning för riksdagen att initiera en sådan utredning som motionärerna efterlyste. Motionärerna hade begärt en medborgarkommission för granskningen. Liknande krav hade ställts under riksmötet 1990/91.

Förhoppningar har ställts på den borgerliga regeringen att de svenska medborgarna skall få klarhet i vad som har gjort att utredningen inte har kommit till någon lösning av mordet. Förutom den kollektiva ångest och ovisshet som allmänheten känner inför det ouppklarade mordet, kan jag personligen redogöra för hur jag och många av mina poliskollegor ute i landet fylls av obehag därför att så många frågor är obesvarade och har lett till olika konspirationsteorier.

I slutet av TV-programmet ställdes frågan: Skall mordet på landets statsminister förbli olöst? Den frågan vill jag förmedla till justitieministern med tillägget: Kan justitieministern tänka sig att ta upp frågan och tillsätta en ny kommission om den s.k. Palmeutredningen avslutar sitt arbete utan att lyckas lösa mordet?

Anf. 17 TALMANNEN:

Jag måste vädja om respekt för de talarregler som gäller i frågedebatten.

Anf. 18 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Jag tycker att det är viktigt – och det markerade vi även under förra vintern – att Palmegruppen skall ha möjlighet att få driva sitt arbete vidare. Vi får aldrig ge upp hoppet om att mordet på statsminister Olof Palme klaras upp. Den organisation som finns i dag måste få nödvändigt stöd och rätt förutsättningar att arbeta. Det finns inget som i dag tyder på att vi skulle komma närmare en lösning av mordgåtan genom att tillsätta ytterligare en kommission.

Anf. 19 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Jag håller helt och hållet med justitieministern. Men min fråga gällde närmast om justitieministern nu kan svara på om en ny utredning kommer att aktualiseras om den nuvarande utredningen, när den har avslutat sitt arbete, inte kommer fram till en lösning?

Anf. 20 Justitieminister GUN HELLSVIK (m):

Fru talman! Min utgångspunkt är att den nu arbetande gruppen skall lyckas lösa mordgåtan. Jag inser svårigheterna. Men jag har icke för avsikt att ta något initiativ för att avsluta gruppens arbete.

Vi har ställt oss bakom att utredningen i sin nuvarande organisation skall fortsätta sitt arbete, och det är vår förhoppning att den skall komma fram till ett resultat.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på frågorna 1992/93:121, 149 och 165 om statsbidraget till ideellt fredsarbete m.m.

Anf. 21 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Frågor har ställts till mig av Berndt Ekholm, Birgitta Hambræus och Ingela Mårtensson med anledning av den nyligen framlagda över-

synen avseende utrikesdepartementets anslag för information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m.m. Berndt Ekholm har frågat om jag är beredd att medverka till att promillemålet överges, dvs. att anslaget på sikt skall uppgå till en promille av försvarsanslaget, samt om jag är beredd att genomföra översynens förslag till förändringar och neddragningar. Birgitta Hambraeus har frågat om jag är beredd att påverka regeringen att lägga förslag om utökade anslag för information, studier och forskning om fred och nedrustning. Ingela Mårtensson har frågat om jag är beredd att sända ut förslaget till förändringar av F 3-anslaget på remiss.

Jag ämnar besvara dessa frågor i ett sammanhang.

I våras begärde jag en översyn av UD-anslaget F 3, Information, studier och forskning om freds- och nedrustningssträvanden m.m. Jag bedömde översynen som angelägen av många skäl. För det första har ingen samlad analys eller revision hittills genomförts trots att över 200 miljoner kronor delats ut sedan 1983/84. För det andra har den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld förändrats markant, vilket motiverar en prövning av vilka typer av insatser som nu är mest angelägna. För det tredje motiveras en översyn av de ytterst kraftiga sparkrav som ålagts den offentliga sektorn. Detta gäller såväl UD som övriga departement.

De förslag som presenterats i översynen är utredningsmannens. Förslagen diskuteras nu, och regeringens slutsatser bl.a. vad avser riktlinjer för och nivå på anslaget kommer att presenteras i budgetpropositionen i januari.

Beträffande remissförfarandet vill jag påpeka att någon formell remissomgång inte varit aktuell, bl.a. eftersom det varit svårt att fastställa en adekvat krets av remissinstanser som inte bara representerat bidragsmottagande organisationer. Översynen diskuteras bl.a. med den beredningsgrupp som avger rekommendationer rörande fördelning av medel från anslaget.

Anf. 22 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag tycker att utredningen har en uppseendeväckande inriktning. Den yttar sig starkt politiskt värderande om säkerhetspolitiken. Det finns tydliga pekpinnar om att bidragen inte skall utgå om det inte blir en förändrad inriktning av verksamheten. Nu stryker utrikesministern under detta i sitt anförande.

Jag tycker att Europafixeringen hos regeringen är litet farlig. Tidigare under den socialdemokratiska regeringen var det ingen styrning av bidrag. Folkrorelserna fick efter eget huvud – själva principen med folkrörelsearbete är ju att använda sitt eget huvud – arbeta med de frågor som ansågs angelägna inom området frihet och nedrustning. Nu skall tydligen folkrörelserna inte få göra det, utan opinionen skall styras. Jag tycker att det är oroväckande.

Det talas också om begränsat stöd till den traditionella säkerhetspolitiken. I sammanfattningen av utredningen framgår det att bidraget i fortsättningen främst bör utgå för verksamhet som präglas av medvetenhet om den nya internationella situationen – det borde egentligen vara en självklarhet – och som rör säkerhetspolitiska spörsmål i vid bemärkelse och inte exempelvis miljö-, flykting- eller utvecklingsfrågor.

Tycker utrikesministern verkligen att det är rimligt att ha en sådan styrning?

Jag har ytterligare några synpunkter. De gäller begränsningen av antalet bidragsmottagare.

Nu tas svenska kyrkan bort, eftersom den anses vara en statlig organisation. Men man glömmer att det utförs ideellt arbete inom ramen för svenska kyrkan. De ekumeniska organisationerna försvinner också. De fackliga organisationerna tas bort eftersom de enligt utredningen arbetar för egen vinning – fastän de gör ett ideellt arbete. Likadant är det med organisationer som är knutna till ett parti. De tas bort fastän de gör ett ideellt arbete som annars inte skulle bli gjort. Samarbetsorganisationer skulle aldrig kunna arbeta utan stöd. Konsekvensen är naturligtvis att fredsarbetet skall minska.

Är utrikesministern verkligen beredd att göra en sådan skön målning och därmed underbygga begränsningar med ett så svagt underlag?

Anf. 23 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min fråga.

Det har länge rått stor enighet i Sveriges riksdag om utrikespolitiken och stöd till fredsforskning. Det är faktiskt Vänsterpartiet och Moderaterna som har haft skiljaktiga meningar mot den överväldigande majoriteten i riksdagen.

Vi har alla varit överens om att det är mycket viktigt att det förs en fri debatt och att folkrörelserna stöds i sitt viktiga arbete att informera om fredssträvanden, att de stöds i det försonande arbete de bedriver och i arbetet för att väcka opinion och sprida värderingar om hur viktigt det är med mänskliga rättigheter.

Jag blev förskräckt när jag läste utredningen. Jag har förstått att det även finns en utredning om forskning som jag ännu inte har hunnit ta del av. Där föreslås en allvarlig ändring av den politik som vi tidigare har varit överens om i Sverige.

Nu när Sverige blir ordförandeland i den Europeiska säkerhetskonferensen måste ju UD ha ett stort behov av råd och nya infallsvinklar. De diplomater som är mycket kunniga om konflikter mellan länder har egentligen inte så mycket att säga när det gäller konflikter och motsättningar mellan etniska grupper, som t.ex. i Jugoslavien. De kan inte göra så mycket åt "läkningen av såren" efter årtionden av orätfärdiga handlingar.

Behöver inte UD fortfarande stöd i form av nya idéer, som man inte i förväg kan beskriva? Därmed skulle ett ökat stöd kunna ges till fredsforskning så att Sverige, inte minst som ordförandeland i ESK, kan göra en insats.

Anf. 24 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag ber att få tacka så mycket för svaret.

Jag tycker att det är bra att det görs en översyn av anslagen. Precis som utrikesministern har sagt har det inte gjorts någon analys, och det finns all anledning att genomföra en sådan.

Nu har Forsse lagt fram sina förslag, och de innebär stora förändringar – vilket också framfördes här nyss. Jag kan instämma i flera av de invändningar som finns. Min fråga rör själva hanteringen av detta. De förändringar

som föreslås av Anders Forsse är så stora att det finns all anledning att gå ut med en remissomgång, som traditionellt görs i Sverige när stora förslag till förändringar läggs fram av en utredning.

I svaret på frågan sägs att det har varit svårt att fastställa en adekvat krets av remissinstanser som inte bara representerar bidragsmottagande organisationer. Det utgör inte något riktigt motiv för att fråga en remissvända. Jag vidhåller att det skall ske en remissomgång.

Vidare finns den andra utredningen, gjord av Ingemar Dörfer, om anslag till utrikespolitisk forskning och studier. Den utredningen hänger också ihop med F 3-anslaget. Ambassadör Forsse har suttit med som observatör i den utredningen. Det finns därför anledning att sätta ihop dessa två förslag och skapa en bred diskussion. Det första förslaget, framlagt av Forsse, får inte läggas in i budgetprocessen. Då skapas inte någon debatt.

Jag har fått många reaktioner på Forsses förslag. Fredsorganisationer ställde beredvilligt upp på att diskutera och var positiva till den utredning som Forsse gjorde. Men fredsrörelsen har nu med bestörtning sett resultatet. Det finns också en del felaktigheter i sammanställningen.

Det finns alltså anledning att gå tillbaka till organisationerna och ge dem möjligheter att komma med synpunkter, i stället för att hastigt ta in detta i budgetprocessen.

Jag vädjar till utrikesministern att både Dörfers och Forsses utredningar skall gå ut på remiss.

Anf. 25 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag är glad att kunna notera att åtminstone en av talarna tyckte att det var bra att det sker en översyn. Denna verksamhet har pågått i nästan tio år. 200 miljoner kronor av skattebetalarnas pengar har delats ut. Jag tycker att det är på tiden att det sker en genomgång av hur anslagen har hanterats.

Glädjande nog har den säkerhetspolitiska situationen i vår omvärld kraftigt förändrats. Jag håller med Birgitta Hambraeus – och det är en av de saker som jag önskar skall ske – om att det är det vidgade säkerhetsbegreppet som skall ligga till grund för bl.a. användningen av medlen. Visst behövs goda och bra idéer och nya tankar när de gäller att hantera säkerhetspolitiken för att kunna åstadkomma konfliktförebyggande åtgärder. Men – jag säger det med all respekt – en del av dessa pengar har gått till ridläger, invandrararmöten i matlagning, t.o.m. till en basket-cup. Det finns en allvarligare sida än det jag nämde här, nämligen att en del av de organisationer som får dessa bidrag nästan helt och hållet lever på statsbidrag.

Det skall ju ändå vara fråga om fristående organisationer. Jag vill erinra riksdagsmännen om att det finns uttalanden från Sveriges riksdag. Tidigare föredragande statsrådet Sten Andersson har i två propositioner betonat att stödet ur F 3-anslaget skall ges som hjälp till självhjälp, dvs. man skall kunna begära av organisationerna att de gör en egeninsats.

Jag tycker att det är ett viktigt element i Folkrörelsesverige att organisationerna skall göra en egeninsats. Organisationerna skall inte leva enbart på dessa medel.

Anf. 26 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag tycker att det är utmärkt med en översyn. Jag har ingenting emot något sådant. Det finns säkert skäl att peka på felaktigheter. Men jag ifrågasätter det sätt som utredningsmannen har gått till väga på – han menar att bara den traditionella säkerhetspolitiken skall ses över. Sedan räknar han upp miljö- och flyktingfrågor.

Samtidigt kan man läsa i Svenska Dagbladet att utrikesministern har helt motsatt uppfattning och att det nu, precis som utrikesministern här har sagt, råder ett vidgat säkerhetsbegrepp. Utrikesministern har formulerat det så att begreppet innehåller inte bara en militär komponent utan också mänskliga rättigheter, demokrati, ekonomisk frihet, social rättvisa och ekologiskt ansvar. Det är viktigt att freds rörelsen får utföra ett bredare arbete.

Det är självklart att bidragen skall förutsätta en egeninsats. Men de krav som ställs innebär en förfärlig byråkrati för att fastställa vad den totala statliga insatsen är. Den byråkratin finns inte på något annat område. Varför inte arbeta med den teknik som SIDA använder, nämligen att ge ett ordentligt bidrag om en egeninsats görs, i stället för att krångla till det med en mängd spelregler som gör att man inte kommer någonvar? Är det inte rimligt att organisationerna får ett rejält bidrag om de gör en egeninsats, som t.ex. inom SIDA?

Anf. 27 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Jag vill också gärna instämma i att det är bra att det görs en översyn. Men precis som med så mycket annat i vårt hus går allting så fort. Det är fråga om en genomgripande förändring, och jag instämmer med Ingela Mårtensson i att detta förslag bör remissbehandlas tillsammans med Ingemar Dörfers förslag om forskningsinsatser.

Även om det är en liten summa pengar som går till detta, är det otroligt viktigt att i vår neutralitetspolitik och i vårt försvar ordentligt utreda konfliktlösningsmetoder där militära medel inte används. Det är det som freds rörelsen gör.

Nog bör man kunna hitta adekvata remissinstanser, förutom de remissinstanser som fått bidrag och som naturligtvis också måste få yttra sig, eftersom det finns felaktigheter i utredningen, vilket har påpekats här.

Man lever bara på bidrag, sägs det. Men det finns ju så oerhört många insatser som inte räknas och som inte tillmäts något värde. Människor arbetar utan lön, de arbetar dagar och veckor med projekt, de far ner till Israel utan betalning, de utför försoningsarbete, de far till Jugoslavien, osv.

Anf. 28 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Jag tycker att man borde betona innehållen i projekten ännu mer än vad som görs här. Antalet medlemmar tas i stället upp, och det är bara kvantitet som räknas. Man borde också beakta vad verksamheten faktiskt innehåller; det är nämligen inte enbart basketmatcher. Det finns många fina projekt och mycket värdefullt arbete, något som borde framhållas mycket mer.

Det förekommer en del egendomligheter när det gäller EG-insatser. Det Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet har fått SIDA-pengar.

Förbundet är bara förmedlare av pengar till ett kvinnohus i Lima. Detta faktum tas upp som att EIKFF skulle vara beroende av statsbidrag. Det är helt felaktigt. Regering och riksdag säger dessutom samtidigt att det är värdefullt att frivilligorganisationer finns som länkar när det gäller de svenska insatserna i biståndsländer. Det ställs även krav på att insatserna sker via frivilligorganisationerna. Men i det här fallet slår man tillbaka och säger att dessa organisationer är så statsbidragsberoende. Pengarna går inte alls till organisationerna utan till värdefulla biståndsprojekt.

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Svar på frågor

Anf. 29 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag spårar en viss enighet om att vi bör ha krav på egeninsats. Man kan alltid diskutera hur det hela bör utformas. Det är emellertid rimligt att organisationerna inte är helt beroende av statsbidrag, annars är de ju inte längre fristående organisationer. Vi skall ju slå vakt om självständigheten i Folksrörelsesverige. Jag hoppas också på krav om någon form av redovisning. Det är ju skattemedel som det handlar om.

Ett vidgat säkerhetsbegrepp är en bra princip, som jag själv slåss för i olika sammanhang.

När det gäller remissförfarandet är det bra att vi har denna beredningsgrupp. Jag hoppas våra riksdagsmän känner till att Folksrörelsesverige är väl företrätt. Jag kommer även själv att träffa denna beredningsgrupp för att diskutera dessa frågor. Jag vet att ett samråd pågår med beredningsgruppen.

Anf. 30 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Det är verkligen mycket viktigt att utrikesministern understryker det vidgade säkerhetsbegreppet, där exempelvis miljön är oerhört betydelsefull, där etniska grupper är betydelsefulla – och det man kan lära sig av dem. Regeringen måste vara mindre byråkratisk och inse att man skaffar sig kunskap om hur konflikter löses i andra länder genom att samråda med de flyktingar som finns i Sverige. Självfallet måste detta arbete stödjas.

Det är viktigt att inte bara beredningsgruppen, som i stor utsträckning består av bidragsmottagare, behandlar frågan, utan att frågan går ut på en bred remiss i samhället. Det handlar här om fredsinsatser som engagerar kolossalt många i hela Sverige. I utredningen står det att kyrkan och den ekumeniska nämnden har nio medlemmar, men det är de olika samfunden. Det låter inte som om det är så många som är med, men det är tusentals människor och det är felaktigt att tänka sig att de inte skall kunna få stöd.

Anf. 31 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Det är utmärkt att vi är överens om det vidgade säkerhetsbegreppet, så att organisationer inte försvinner av det skälet. Det är emellertid anmärkningsvärt att endast en fjärdedel till en tredjedel av de organisationer som i dag får stöd skall få stöd i framtiden, enligt utredningsmannens utkast. Nästan allt stöd sopas bort genom utomordentligt hårda krav och genom felaktiga tolkningar av vad exempelvis ett ideellt arbete är.

Såväl i Svenska kyrkan, i partiernas sidoorganisationer, som i fack, osv. utförs ett ideellt arbete. Det arbetet skulle aldrig bli gjort om stödet för egeninsats inte lämnades. Tycker inte utrikesministern att det är orimligt?

Sedan vill jag ha svar på ytterligare en fråga. Är det verkligen rimligt att styra folkrörelserna – i det här fallet fredsarbetet – genom att säga: Om ni arbetar på det sätt som Utrikesdepartementet anser, med exempelvis Europafrågorna, då skall ni få pengar, men om ni väljer att arbeta med andra områden, som Afrika, då får ni inga pengar, eftersom den frågan bedöms som oväsentlig. Jag tycker inte att det resonemanget går ihop. Är det verkligen möjligt att man avser att arbeta på det sättet?

Anf. 32 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Fru talman! Självfallet skall organisationerna inte vara beroende bara av statsbidrag. Jag pekade emellertid på hur tokigt det kan bli med exempelvis ett SIDA-bidrag, som går direkt till ett rent biståndsprojekt utanför Sverige. Det finns därför anledning att se över hur man har kommit fram till det här med egeninsatsen. Självfallet skall det också finnas en redovisning. Jag tycker dock fortfarande att man borde ha en bredare förankring och ställer därför frågan en gång till: Hur ser kopplingen med Ingemar Dörfers utredning om forskning ut? F 1-anslaget och F 3-anslaget hänger ju ihop med forskning som har funnits med i F 3-anslaget. Hur kommer detta att hanteras? Kommer Ingemar Dörfers utredning att gå ut på remiss, eller kommer den också att gå rakt in i budgetprocessen?

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1992/93:138 om de ryska trupperna i de baltiska staterna

Anf. 33 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Lars Sundin har frågat mig om regeringen avser att "ta upp frågan om tillbakadragandet av ryska trupper från Baltikum vid ESK:s kommande toppmöte". Lars Sundin hänvisar även till mitt uttalande den 30 oktober, i vilket jag berörde samma ämne.

ESK:s toppmöte i Helsingfors i juli fastslog angelägenheten av att de främmande trupperna i Baltikum snabbt och ordnat dras tillbaka i sin helhet och att lämpliga bilaterala avtal skyndsamt ingås med tidtabeller för tillbakadragandet.

I fallet Litauen har en överenskommelse med Ryssland slutits och förefaller intill nyligen ha fullföljts på ett konsekvent sätt. Ett fullständigt genomförande av trupptillbakadragandet har planerats före utgången av augusti 1993. Även om motsvarande avtal ännu inte träffats med de två andra baltiska staterna har ett relativt omfattande tillbakadragande i praktiken även inletts från dessa länder.

President Jeltsins uppmärksammade uttalande nyligen har emellertid gett intrycket att trupptillbakadragandet skulle försenas till följd av en omsvängning i den hittills förda politiken. Det har också talats om att frågan skulle vara kopplad till praktiska problem för hemvändande trupper eller till förhållandena för den rysktalande befolkningen i Baltikum. I mitt uttalande

den 30 oktober berörde jag närmare hur jag ser på dessa frågor, som måste hållas klart åtskilda från återkallandet av de ryska trupperna till hemlandet.

Samtidigt har vi kunnat notera andra uttalanden som pekar på att några sådana kopplingar ej finns och att det inledda tillbakadragandet skall fullföljas enligt planerna. Händelseutvecklingen understryker hur viktigt det är att det internationella samfundet noga följer frågan.

Det är synnerligen angeläget att hemförlovningen av de ryska trupperna sker i enlighet med den tidtabell som överenskommits med Litauen och att liknande tidtabeller i skyndsam ordning kommer till stånd även med Estland och Lettland.

Mot bakgrund av toppmötet i Helsingfors och den uppenbara betydelse för Europas säkerhet som vi själva och de övriga ESK-staterna tillmäter den inledda processen följs genomförandet av trupptillbakadragandet med stor uppmärksamhet. Möjligheter ges löpande att ta upp frågan vid ESK-möten. En diskussion ägde rum senast vid ESK:s ämbetsmannakommittémöte i Prag förra veckan, den 5–6 november. Det är naturligt att också minister-rådsmötet i Stockholm följer upp denna fråga i mitten av december, när Sverige övertar ordförandeskapet i ESK.

Anf. 34 LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Jag delar naturligtvis uppfattningen att tillbakadragandet av de ryska trupperna från Baltikum är synnerligen angeläget, framför allt från baltisk synpunkt, men också från svensk.

Jag delar också uppfattningen att denna fråga inte skall kopplas ihop med förhållandet för den rysktalande befolkningen i Estland, Lettland och Litauen. De problemen får lösas i särskild ordning.

Vad som nu händer med de ryska trupperna i Baltikum är oklart. Ibland sägs det att de håller på att utrymma sina baser, och ibland sägs det att de har avbrutit utrymningen eller att utrymningen är försenad.

Vilken är situationen för dagen, enligt utrikesministern? Vad har exempelvis Estlands utrikesminister sagt på förmiddagen i dag vid överläggningarna med utrikesministern?

Anf. 35 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Estlands utrikesminister, Trivimi Vellisti, är här i Stockholm i dag. Det har varit en glädje för mig att få välkomna honom. Han är den förste utrikesministern i en fritt vald regering i Estland efter det att ockupationen tagit slut. Vi har självfallet haft denna fråga uppe. Han redovisar en bild av att de uttalanden som kommer från Moskva är motstridiga. Efter det att president Jeltsin hade gjort sitt uttalande har han haft besök av den ryske vice utrikesministern Tjurkin, och det var ett tämligen konstruktivt besök.

Min slutsats är att det är viktigt att det internationella samfundet och de nordiska länderna fortsätter att trycka på, att vi hela tiden håller vår inställning klar och ger de baltiska staterna allt vårt stöd.

Anf. 36 LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! Jag delar naturligtvis också uppfattningen att det är glädjande att Estlands utrikesminister är här – den förste efter ett fritt val i Estland.

Men kunde han säga någonting om ifall en tidtabell av detta slag håller på att förhandlas fram mellan Tallinn och Moskva? Utrikesministern säger ju att det är viktigt att en sådan kommer till stånd skyndsamt.

Anf. 37 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag tror att han själv nu inriktar sina ansträngningar på att få till stånd ett möte med den ryske utrikesministern för att få en chans att föra dessa diskussioner vidare.

Anf. 38 LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! I svaret sägs också att frågan om de ryska soldaterna i Baltikum följs noga, med stor uppmärksamhet och t.o.m. skall följas upp i Stockholm i december. Innebär det i klarspråk att regeringen avser att ta upp frågan på dagordningen vid kommande ministerrådsmöte i december, när Sverige övertar ordförandeskapet? Vilka andra former av ESK-närvaro i de baltiska staterna förbereds på svensk tillskyndan? Utrikesministern talade åtminstone om sådana i ett pressmeddelande i slutet av oktober.

Anf. 39 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Vi skall notera att de nordiska statsministrarna i dag har gjort ett mycket starkt uttalande i frågan om det ryska trupptillbakadragandet vid sitt sammanträffande inom ramen för Nordiska rådet i Århus.

På toppmötet i Helsingfors i juli gjordes en klar skrivning om att trupptillbakadragandet skall ske skyndsamt, i sin helhet och i ordnade former – detta står i 15 §. Det är naturligt att ministerrådsmötet i Stockholm kommer att följa upp det uttalande som gjordes i Helsingfors i juli. Det är helt naturligt att så sker.

Anf. 40 LARS SUNDIN (fp):

Fru talman! Innebär det att frågan kommer att tas upp på dagordningen på svenskt initiativ, om inte de kontakter som tydligen är på gång nu mellan Moskva och Tallinn leder någonstans, och man inte får till stånd den tidtabell enligt vilken trupperna kan dras tillbaka i ordnade former?

Anf. 41 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Vi kommer att följa denna fråga noga, dag för dag, vecka för vecka. Vi kommer att ha hög beredskap inför ministerrådsmötet i december.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1992/93:158 om El Salvador

Anf. 42 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Viola Furubjelke har frågat mig vilka initiativ regeringen har tagit eller kommer att ta bilateralt, i FN eller andra fora för att medverka till att fredsprocessen i El Salvador genomförs i enlighet med fredsplanen.

Sverige har kontinuerligt följt, och politiskt och ekonomiskt stött freds-

processen i El Salvador. De framsteg som gjorts sedan fredsavtalet undertecknades i Mexico den 16 januari har varit både imponerande och uppmuntrande. Såväl fredsavtalets båda parter som FN har aktivt bidragit till dessa framsteg. Beslutsamhet och vilja till kompromisser från parternas sida har lett till att många och svåra utestående problem kunnat lösas.

I en så pass komplicerad fredsprocess som den salvadoranska är det oundvikligt att det uppstår förseningar. De senaste veckornas betydande oenighet mellan parterna angående den fortsatta implementeringen av fredsavtalet har ingett oro. Det är därför desto mera glädjande att parterna i fredags, under FN:s konstruktiva ledning, lyckats enas om en ny tidtabell för genomförandet av avtalet. FN:s generalsekreterare har föreslagit en större högtidlighet i San Salvador den 15 december, den dag som är slutdatum för avtalet vad gäller eldupphör och vapenvila. Vi överväger ett svenskt deltagande vid denna högtidlighet genom en särskilt utsänd delegation.

Regeringen har lämnat direkt ekonomiskt bistånd till fredsprocessen. Vi har sedan fredsavtalets undertecknande beslutat avsätta en summa om 10 miljoner dollar per år under tre år.

FN:s insatser i El Salvador har den svenska regeringens fulla stöd. Regeringen beslutade därför tidigare i år att fyra svenska officerare skulle ställas till FN:s förfogande för tjänstgöring i observatörsstyrkan i El Salvador. Sedermera har tjänstgöringen för tre av dessa officerare förlängts. Sverige har också ställt fem civila poliser till FN:s förfogande i El Salvador.

Jag har själv, eller tillsammans med mina nordiska kolleger, gjort en rad uttalanden till stöd för fredsprocessen och med uppmaningar till parterna att respektera såväl fredsavtalets innehåll som tidtabell. Vi har vidare framfört vår oro angående de utestående problemen direkt till FN, samtidigt som vi har understrukit vårt helhjärtade stöd för generalsekreterarens insatser. Samma sak har vi gjort i andra huvudstäder. I torsdags i förra veckan instruerades ambassaden i Guatemala att direkt till representanter för parterna i El Salvador framföra den svenska regeringens stora oro för fredsprocessens fortsättning, samt vår förhoppning att de skall genomföra avtalet i sin helhet.

Sverige kommer också fortsättningsvis att nära följa utvecklingen i El Salvador. Det är också av vikt att andra länder, med inflytande och intressen i Centralamerika, agerar på ett konstruktivt sätt.

Anf. 43 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Det är glädjande att det sedan frågan skrevs faktiskt har skett en utveckling. Det finns också mycket positivt att ta fasta på i svaret därutöver, bl.a. att Sverige överväger att närvara vid högtidligheten i december samt att man reagerade snabbt och gav ett uppdrag till ambassaden i Guatemala. Ambassaden fick i uppdrag att tala med parterna i denna fråga.

Jag hoppas innerligt att den nya tidtabellen kommer att hålla. Men vi skall vara medvetna om att situationen är fortsatt skör. Det krävs större eftergifter av FMLN än av den salvadoranska regeringen. FMLN har hittills fullföljt demobiliseringen i enlighet med fredsavtalet, medan regeringen Christiani har förhalat processen genom att inte till fullo uppfylla vad man har sagt i jordfrågan. Man har inte heller offentliggjort reduceringar i armén eller ut-

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Svar på frågor

rensning av de officerare som begått kränkningar av mänskliga rättigheter. Man förhåller också FMLN:s formella rätt som politiskt parti. Det är en omvandling som sker.

De nordiska utrikesministrarnas uttalande i september i år mottogs positivt. Det gjordes med anledning av ad hoc-kommissionens presentation av listan över kränkningar av mänskliga rättigheter. Uttalandet avslutas med att man säger att fredsprocessen skall följas noggrant i fortsättningen. Just nu skulle det vara på sin plats med ett nytt uttalande, gärna från den nordiska utrikesministerkretsen, att man förväntar sig att regeringssidan uppfyller kraven och en ny uppmaning till båda parterna att verkligen följa tidsplanen.

Anf. 44 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Jag får ta Viola Furubjelkes uppmaning med mig till Århus i kväll och se om jag kan övertyga mina utrikesministerkolleger i morgon om att vi skall göra ett uttalande av detta slag. Jag skall gärna göra det.

Anf. 45 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Det tackar jag alldeles särskilt för. Jag undrar också om man inte skulle kunna utverka något slags ekonomiskt stöd för lösningen av jordfrågan. Ungefär hälften av den jord som behövs finns i statlig ägo. Där är det inte några problem. Den andra hälften av jorden måste köpas privat. Det finns inga pengar till det i dag. Jordfrågan är känslig och har betydelse för att fredsprocessen skall fortgå. Det handlar om social anpassning för de tidigare gerillakämparna. Ett initiativ skulle vara välkommet, antingen i den nordiska kretsen eller i en konstellation av europeiska länder.

Anf. 46 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Som jag sade tidigare har Sverige ökat sitt bistånd till El Salvador i syfte att också på detta sätt stödja fredsprocessen och dess fortsättning. Jag kan inte på denna fråga svara annat än att jag tar med mig det som har sagts. Jag får föra med mig frågan till min kollega Alf Svensson. Vi får beakta den i det fortsatta arbetet. Jag har inget omedelbart svar på detta, annat än att vi är direkt involverade i att försöka stödja fredsprocessen.

Anf. 47 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! När jag nu så framgångsrikt kan inkassera positiva svar vill jag fortsätta litet till. Envisa rykten säger att vår ambassad i Guatemala eventuellt skulle stängas och att dess område då skulle täckas av ambassaden i Nicaragua. Närvaron i Guatemala, som också rör El Salvador, är oerhört viktig en lång tid framöver. Vi behöver finnas där genom hela fredsprocessen och också ett långt stycke efter valet. Skulle utrikesministern kunna säga någonting i den frågan?

Anf. 48 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Enbart på det mycket principiella planet, att Utrikesdepartementet liksom övriga departement är utsatt för en mycket hård besparingspolitik. Vi gör naturligtvis, som andra departement, det bästa för att försvara

våra intressen. Men vi måste också inse det statsfinansiella läget. Därför kan jag inte göra något uttalande i denna fråga.

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Överläggningen var härmed avslutad.

Svar på frågor

8 § Svar på fråga 1992/93:159 om FN:s fredsplan för Västra Sahara

Anf. 49 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Viola Furubjelke har frågat vad regeringen gör i FN och i andra lämpliga fora för att folkomröstningen om Västra Saharas framtid och fredsplanen i övrigt skall kunna genomföras.

Avgörande hinder härför är de motsättningar som råder mellan parterna vad avser kriterierna för rösträtt i denna folkomröstning.

Polisario håller fast vid det ursprungliga förslaget som grundar sig på en spansk folkräkning från 1974. Marocko har godkänt ett senare förslag från FN:s före generalsekreterare som går ut på att rösträtten utsträcks till alla västsaharier över 18 år.

De försök som generalsekreterarens särskilde representant har gjort för att närma parterna och få bådas godkännande av rösträttskriterierna har inte lyckats.

Fru talman! Regeringen är, liksom frågeställaren, väl medveten om frånvaron av framsteg för att genomföra folkomröstningen och fredsplanen. Om läget förblir låst finns risk för att generalsekreteraren tvingas meddela säkerhetsrådet att folkomröstningen inte kan genomföras i enlighet med fredsplanen.

Som frågeställaren påpekar, stödjer den svenska regeringen FN i dess arbete att nå en fredlig lösning på konflikten i Västra Sahara. Vägen till denna lösning går via den planerade folkomröstningen. Sveriges stöd för FN:s fredsplan har vid olika tillfällen uttalats både offentligt och vid samtal med de berörda parterna.

Från svensk sida har vi vid olika tillfällen, i New York liksom i Rabat, uttryckt oro för åtgärder som kan störa den pågående fredsprocessen och kraftigt understrukt den vikt vi fäster vid att folkomröstningen kan genomföras. Vi har likaledes framfört detta i samtal med representanter för Marocko och Polisario i Stockholm och kommer även fortsättningsvis att noggrant bevaka frågan.

Anf. 50 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern också för detta svar. Situationen när det gäller Västra Sahara är prekär med hänsyn till att fredsplanen har funnits länge och Marocko, som jag ser det, förhalar dess genomförande.

Västra Sahara är den sista kolonin. Sedan den 6 september 1991 står Västra Sahara under FN:s beskydd. FN:s flagga vajar på territoriet. Ändå agerar kung Hassan på ett mycket fräckt sätt och genomför en folkomröstning om en ny konstitution också i Västra Sahara. Det är en fräckhet mot FN, mot FN:s medlemsstater, som har accepterat och arbetat för denna fredsplan.

Det skulle behövas en politisk, och eventuellt också en ekonomisk press, på Marocko så att de förstår att de inte utan reaktion kan göra på det här sättet.

I november förra året sade utrikesministern här i riksdagen att den svenska regeringen skulle fortsätta att noggrant bevaka frågan och inte tveka att påtala åtgärder som försvårar eller förhindrar FN:s arbete. Min alldeles självklara fråga blir då om det inte är dags att reagera nu på Marockos sätt att sköta det hela. Folkomröstningen företogs i september månad i år.

Anf. 51 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Som jag redogjorde för i mitt svar är ju den svenska regeringens inställning i frågan alldeles klar. Grundläggande är att vi måste stödja FN:s ansträngningar. Det är FN som har möjligheter att agera, och det är FN:s ansträngningar vi måste stödja. Det gör vi också. Det har vi gjort både i New York och Rabat. Det är den vägen Sveriges insatser är som allra mest effektiva. Vi måste stödja FN:s agerande. Det är en fråga av den naturen att det är FN som har huvudrollen och huvudansvaret.

Anf. 52 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Det är självfallet FN som har bollen, men jag tror att man mycket väl kan påverka FN i den här frågan och uppmana FN att agera litet kraftfullare.

Jag tycker att svaret andas litet uppgivenhet när utrikesministern skriver att om läget förblir låst finns risk för att generalsekreteraren tvingas meddela säkerhetsrådet att folkomröstningen inte kan genomföras i enlighet med fredsplanen. Kan regeringen verkligen bara låta detta ske? Vi har arbetat för detta, och bara för att den ena parten obstruerar låter vi det falla. Så tamt brukar inte Sverige reagera.

Anf. 53 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Detta är återigen ett konstaterande av fakta. Det är FN som är huvudaktör. Det är FN vi måste stödja. Det är FN vi måste stödja i New York, Rabat och i de andra huvudstäder som har ett inflytande i den här frågan. Jag kan inte se något annat än att Sveriges politik måste inriktas på att stödja FN i den här frågan.

Anf. 54 VIOLA FURUBJELKE (s):

Fru talman! Jag är övertygad om att det effektivaste stödet för FN är att ge stöd för den fredsplan som FN har lagt fram och att mycket aktivt uttala det stödet i olika sammanhang. Jag är litet rädd för att frågan har fallit igenom. Det hörs litet överallt i FN i dag att man accepterar en utveckling åt det här hållet. Jag tycker att det är grymt mot det västsahariska folket som nu har levt i kappsäck en ganska lång tid i flyktinglägren, när den här folkomröstningen ideligen blir uppskjuten. De har varit beredda på att få resa hem. Det vore välkommet med ett kraftfullare agerande från Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 55 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Bertil Måbrink har frågat mig om jag avser ta några initiativ med anledning av de straff som utmätts mot militär och demonstranter som varit inblandade i massakern på Östtimor den 12 november 1991.

Redan dagen efter händelsen gjorde jag ett uttalande. I detta framhölls bl.a. nödvändigheten av en snabb och grundlig utredning samt att ansvar utkrävs gärningsmännen. Vi begärde också hos den indonesiska regeringen att rättsliga åtgärder måtte vidtas mot de skyldiga. Jag har också tidigare i år i kammaren haft anledning att kommentera den tragiska händelsen i Östtimor och de rättsliga påföljderna av det inträffade. Jag redogjorde då bl.a. för dessa åtgärder.

Som Bertil Måbrink påpekar dömdes ett antal demonstranter till långa fängelsestraff medan domarna mot de inblandade militärerna blev tämligen lindriga.

Detta strider givetvis mot svensk rättsuppfattning. I samtal på hög nivå med regeringsföreträdare för Indonesien har vi påtalat detta.

Jag vill också peka på de initiativ som tagits inom FN i frågan. Vid årets möte med FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna deltog Sverige aktivt i behandlingen av Östtimorfrågan. Behandlingen vid mötet resulterade i ett uttalande av kommissionens ordförande, i vilket Indonesien uppmanades upprätta en undersökningskommission och straffa dem som befanns skyldiga. Indonesiens regering uppmanades också att över huvud taget förbättra läget avseende de mänskliga rättigheterna i Östtimor.

Det åligger Indonesien att vid nästa års kommissionsmöte redovisa vilka åtgärder som vidtagits med anledning av kommissionens uttalande.

Jag kan försäkra Bertil Måbrink att Sverige även fortsättningsvis avser aktivt verka för att Indonesien uppfyller sina förpliktelser och skyldigheter på mänskliga rättighetsområdet.

Anf. 56 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. På torsdag är det som bekant ett år sedan den här massakern inträffade i Dili, Östtimors huvudstad. Mer än 150 fredliga demonstranter mördades av den indonesiska ockupationsarmén.

Indonesien lovade att straffa de skyldiga. Vi vet också hur det blev. Det tiotal militärer som utförde dessa mord fick symboliska straff. Det högsta var på 18 månader. Ett par generaler omflyttades och ersattes av ett par ännu mer hårdföra generaler.

De unga människor som genomförde den här demonstrationen fick straff på från ett år och åtta månader och upp till livstid. Två unga timoresiska pojkar dömdes till tio års fängelse för att de hade uttryckt fientlighet, som det heter i domen. Detta är parodi på rättvisa, och det är vi överens om, utrikesministern och jag.

Frågan är vad som händer på torsdag. Vi vet att den indonesiska ockupa-

tionsarmén nu bedriver en formlig klappjakt på de människor som hävdar rätten till mänskliga rättigheter på Östtimor. Vad har utrikesministern och regeringen gjort inför torsdagen? Tänker ni göra något? Det internationella trycket på den indonesiska regimen är viktigt.

Anf. 57 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Vi har ju tagit upp dessa händelser och dessa domar. Jag har ingen anledning att avvika från Bertil Måbrinks bedömning av själva domarna och hur vi i Sverige ser på dem. Det har vi bl.a. tagit upp när vi hade Indonesiens poolchef här i Stockholm för inte så länge sedan.

Det är naturligtvis så, som Bertil Måbrink säger, att omvärlden nu kommer att se med stort intresse på hur Indonesien hanterar årsdagen. Det finns all anledning att här och nu i kammaren uttrycka att Sverige kommer att följa detta mycket noggrant. Vi får hoppas att Indonesien kan agera i enlighet med internationell rättsuppfattning och demokratiska spelregler och med respekt för mänskliga fri- och rättigheter. Jag tycker att det är angeläget att göra det uttalandet här i dag.

Anf. 58 BERTIL MÅBRINK (v):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för det sistnämnda. Jag betvivlar inte att utrikesministern tar upp den här frågan i alla de sammanhang där hon har möjligheter att göra det.

Jag hoppas att också de ministrar som har besökt Indonesien under hösten har haft samma uppgift. Vi vet att den svenska näringsministern har träffat president Suharto i september. Jag hoppas att även han förde fram det här budskapet. Det är bra att den här deklarationen har gjorts i kammaren i dag några dagar före ettårsdagen.

I de UD-kommentarer som kommer om olika ministrars besök, t.ex. de som har gjorts när indonesier varit här, nämns inte att man har tagit upp denna fråga. Jag tycker att det är litet synd. Det vore bra om utrikesministern kunde ta det med sig och titta litet grand på dessa pressreaser som kommer från UD. Det borde finnas med i dessa, men jag har inte sett det.

Anf. 59 Utrikesminister MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Fru talman! Nu gav Bertil Måbrink mig ett tillfälle att tala om att denna fråga tas upp från svensk sida.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på fråga 1992/93:146 om återkrav av felaktigt utbetalda bostadsbidrag

Anf. 60 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Roland Lében har frågat mig om vilka åtgärder jag ämnar vidta med anledning av att kommunerna inte har rätt att återkräva felaktigt utbetalda bostadsbidrag. Frågan är ställd mot bakgrund av att Regeringsrätten den 9 januari 1992 prövat en ansökan om resning i ett ärende om återkrav

av bostadsbidrag. Rätten har därvid tagit ställning till verkan av att det, i samband med att en ny förordning om bostadsbidrag trädde i kraft den 1 januari 1988, saknades övergångsbestämmelser som reglerade tillämpning av den tidigare gällande förordningen efter ikraftträdandet.

Regeringsrättens ställningstagande innebär att kommunerna efter utgången av år 1987 inte kan återkräva bostadsbidrag som lämnats med stöd av den då gällande förordningen.

För bostadsbidrag som lämnas för år 1988 eller senare har bidragstagarens återbetalningsskyldighet reglerats på ett sådant sätt att motsvarande situation inte kan uppkomma. Den problematik som Lében tar upp i sin fråga är således inte aktuell för bidrag som lämnas efter år 1987.

Anf. 61 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Jag vill tacka socialministern för det klarläggandet. Det fanns anledning att även här få detta klarlagt, eftersom delvis felaktig eller förvirrande information lämnats ut via media. TT-telegrammet den 5 november väckte stor förvåning genom påståendet att det saknades en lag som ger kommuner rätt att efter den 1 januari 1988 kräva tillbaka bostadsbidrag.

Jag är emellertid inte helt nöjd med svaret, som statsrådet säkert förstår genom vår lilla privata överläggning i bänken alldeles nyss. Det finns kvar olösta problem kring bostadsbidrag som är utbetalda före den 1 januari 1988. Människor som har fått ut bostadsbidrag på felaktiga underlag skall naturligtvis återbetala dessa. Det känns självklart. Troligen har de flesta gjort det också.

Regeringsrättens dom blottlägger en besynnerlig situation i sammanhanget. Frågan är vilka signaler vi sänder ut från riksdagen. I allmänhetens rättsmedvetande finns en självklarhet och en acceptans inför regler om återkrav i de fall för höga bidrag utbetalats. Kommunerna har alltså krävt att de som fått för mycket skall återbetala, vilket de flesta gjort. Men nyheten att kommunerna i hela landet med lagens hjälp kan tvingas att återigen betala ut återkrävda överskjutande belopp, väcker många frågor.

Detta beror inte på kommunernas felaktiga handläggning, utan ytterst är det riksdagen som har ansvaret för att lagstiftningen inte fungerade. Nu råder viss förvirring. Signalen i dag är att det lönar sig att på nytt göra anspråk på felaktigt utbetalda bidrag. Jag vill fråga socialministern vad han ämnar göra för att undersöka möjligheterna att korrigera detta misstag och sända etiskt riktiga signaler till det svenska folket.

Anf. 62 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Man kan beklaga att det inte fanns några övergångsbestämmelser 1987. Det är det som har orsakat dessa problem. Nu har kommunen – det är Karlshamns kommun som har uppmärksamats i media – ännu inte beslutat om någon återbetalning.

Kommunförbundet har gjort bedömningen att även om det inte finns övergångsbestämmelser, skulle man kunna göra gällande att den som har lämnat felaktiga eller vilseledande uppgifter är återbetalningsskyldig för vad han har erhållit. Det blir intressant att se vad som händer om kommunen inte verkställer återbetalningen. Då kan den enskilde naturligtvis väcka ta-

lan mot kommunen vid allmän domstol. Hur en sådan domstolsprövning skulle utfalla vågar jag inte ha någon uppfattning om i dag. Jag hoppas att inte heller frågeställaren anser det vara etiskt riktigt att gå in och reglera detta med retroaktiv lagstiftning.

Anf. 63 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Boverket konstaterar att bostadsbidrag som lämnats före 1988 inte kan återkrävas. I ett brev till kommunernas förmedlingsorgan och till länsbostadsnämnderna belyser de att återkrav inte kan ske. De berättar att överklagade återkrav skall upphävas. De berättar också – och det är det mest alarmerande – att begäran om omprövning kan leda till att återkravet upphävs. Man kan alltså vända sig till kommunen och klaga.

I Karlshamn kan de bli tvungna att betala tillbaka en miljon och i Göteborg sex sju miljoner. Listan kan göras lång. Enligt vissa uppskattningar som jag har fått ta del av kan det röra sig om belopp på 100 miljoner kronor eller mer om samtliga som återbetalat överskjutande belopp skulle driva kravet att få tillbaka sina pengar. Detta känns otillfredsställande, eftersom det då blir de initiativrika och starka och kanske t.o.m. de som kan anses något fräcka som ser till att få tillbaka, medan andra inte gör det. Detta är ett förvirrande läge.

Anf. 64 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag delar uppfattningen att läget är beklagligt snarare än förvirrande. Det beror alltså på det slarv som den gamla regeringen gjorde sig skyldig till när man inte införde några övergångsbestämmelser 1987. Att nu, 1992, retroaktivt införa övergångsbestämmelser är dess värre inte möjligt och inte förenligt med den etik som jag företräder. Jag beklagar att situationen är som den är, men vi kan nog inte göra så mycket åt den.

Anf. 65 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Jag är lika bedrövad över läget, och den etik som vi båda företräder säger att det här är svårt. Trots mina inbyggda spärrar mot att beslut skall gälla retroaktivt, var det ändå så, när dessa ansökningar handlades, att alla parter var medvetna om att det normala är att felaktigt utbetalda belopp återbetalas. Det ingår i det allmänna rättsmedvetandet, och därför förväntar sig allmänheten nog en korrigerig. Jag skulle vilja veta om statsrådet tänker söka en möjlighet att laga det här på något sätt.

Anf. 66 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Roland Lében frågar om jag skall söka vägar att laga det här, men jag förstår uppriktigt sagt inte vad han tänker på. Om jag kan få några konkreta förslag är jag beredd att pröva dem.

Anf. 67 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Den enda möjligheten är lagstiftning, som då får retroaktiv verkan. Det ogillar jag i allra högsta grad, men man kanske borde undersöka om det är möjligt.

Anf. 68 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Jag tror dess värre inte att det är förenligt med svensk grundlag, men om Roland Lében inte tycker att det är ett tillräckligt hinder går det att pröva. Jag är dock inte beredd att göra det.

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Svar på frågor

Anf. 69 ROLAND LÉBEN (kds):

Fru talman! Jag ville endast fråga om statsrådet är beredd att undersöka om det verkligen är omöjligt att göra en ändring.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på fråga 1992/93:166 om fosterbarns separation från familjehem

Anf. 70 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Barbro Westerholm har frågat mig om jag avser att ta initiativ för att separationer mellan fosterbarn och familjehem skall undvikas om det finns en stark knytning dem emellan och barnet vistas i familjehemmet under lång tid.

En grundtanke när det gäller barns placering utanför föräldrahemmet är att den inte skall pågå längre än nödvändigt. En av förutsättningarna för att barnet skall kunna återförenas med sina föräldrar är att kontakten dem emellan varit god under placeringstiden. Socialnämnden har därför givits ett särskilt ansvar för att främja barnets kontakt med föräldrarna och med andra närstående.

Socialnämnden skall också i god tid noga förbereda barnets återförening med sina föräldrar. En sådan bestämmelse har därför införts i lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Avsikten är att betona respekten för den känslomässiga bindning barnet kan ha utvecklat i förhållandet till familjehemsföräldrarna. En hemtagning får alltså inte ske abrupt, utan skall ske i den takt som är bäst för barnet.

Även om en strävan således bör vara att barn och föräldrar skall återförenas kan man dock inte helt bortse från att det finns fall där det står klart att barnet inte inom överskådlig tid kommer att kunna återförenas med sina föräldrar. Likaså finns det fall där barnet vistats större delen av sitt liv i familjehemmet utan närmare kontakt med sina föräldrar. Om det i de fallen är uppenbart bäst för barnet att få vara kvar i familjehemmet bör man pröva möjligheten att med stöd av den redan 1983 införda bestämmelsen i föräldrabalken (nuvarande 6 kap. 8 §) om just sådana fall flytta över vårdnaden till familjehemsföräldrarna.

I propositionen om vård i vissa fall av barn och ungdomar behandlades frågan om överflyttande av vårdnaden till familjehemsföräldrar. Riksdagen uttalade då som sin mening att möjligheten att få vårdnaden om barn och ungdomar överflyttad till familjehemsföräldrar borde kunna utnyttjas i större utsträckning än som hittills varit fallet. Jag delar den uppfattningen.

Jag har vid tidigare tillfällen betonat hur viktigt det är att se till barnens behov och förstärka ett barnperspektiv inom individ- och familjeomsorgen.

En förutsättning för att detta synsätt skall få större genomslag är att öka kunskaperna hos den personal som kommer i kontakt med barnen. Kompetensutveckling hos både socialsekreterare och familjehemsföräldrar är därför en viktig del i regeringens uppdrag till Socialstyrelsen, det s.k. Barn i fokus-projektet.

Anf. 71 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag får tacka socialministern för svaret.

Frågan är föranledd av ett brev som både socialministern och jag har fått, och det handlar om ett fosterbarn som mellan nio månaders och sex och ett halvt års ålder vistades i ett familjehem, med ytterst sporadisk kontakt med mamman. Efter en ganska mödosam utredning återförenades barnet med mamman och visade sedan psykiska problem på grund av skilsmässan från familjehemsföräldrarna.

Debatten om barnets rätt kontra föräldrarnas rätt har pågått i många år. Jag har följt den debatten sedan början av 80-talet, och jag vet att det är svårt att handlägga de här fallen. Då sattes föräldrarnas rätt klart före barnets rätt, och det ökade naturligtvis svårigheterna för personalen.

Vi i Folkpartiet liberalerna har hela tiden i olika motioner understrukt barnens behov och sagt att de alltid måste komma i första hand. Det är då bekymmersamt när man får brev med sådana här beskrivningar – det här brevet är inte det enda som har kommit till min kännedom. Det finns en brist på barnperspektiv i handläggningen av en del fall, och föräldrarnas rätt går fortfarande före barnens rätt.

Av socialministerns svar framgår att vi är överens om hur de här fallen skall handläggas. Problemet är att så inte sker ute på fältet. Nu hoppas jag att den kompetensutveckling som Barn i fokus-projektet syftar till genomförs med förtur och inte bara når socialsekreterarna och familjehemsföräldrarna, utan också psykologer och andra som handlägger de här fallen.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på fråga 1992/93:167 om hemtjänstpersonalens kunskaper i psykiatri

Anf. 72 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! Ulla Orring har frågat mig om regeringen avser att ta initiativ för att öka hemtjänstpersonalens kunskaper i psykiatri.

Stöd och utbildning av hemtjänstpersonalen är en viktig förutsättning för att äldre och handikappade skall kunna bo kvar i det egna hemmet, känna trygghet och få olika behov tillgodosedda av kompetent personal. Som en följd av att institutionsboendet minskat har många nya och kvalificerade arbetsuppgifter tillförts hemtjänsten, framför allt under 1980-talet. Tidigare traditionella hemtjänstuppgifter för i huvudsak de äldre kompletteras nu med kompetens för att också möta människor med funktionshinder, psykiska problem, missbruksproblem osv. Den psykiatriska vården har genomgått stora strukturförändringar under de senaste decennierna. Större krav

ställs på kommunerna att svara för service och vård för psykiskt störda människor, men också på att samarbeta med landstingens personal och få del av den specialistkompetens som redan finns.

I ett delbetänkande från Psykiatriutredningen, Psykiskt stördas situation i kommunerna, redovisas bl.a. att hemtjänstens personal efterlyser utbildning och handledning från psykiatri. Det finns dock kommuner där utbildning givits i stor utsträckning genom medverkan från psykiatri, t.ex. Linköpings och Norrköpings kommuner. Det nyligen framlagda betänkandet Valfärd och valfrihet – service, stöd och vård för psykiskt störda, redovisar bl.a. de oklarheter som fortfarande råder mellan socialtjänsten och psykiatri när det gäller psykiskt störda människor som behöver stöd i det egna hemmet. Bl.a. föreslår utredningen att kommunerna ges huvudansvaret att planera och samordna de sociala insatser som psykiskt störda behöver.

Jag gör också bedömningen att behovet av utbildning och framför allt handledning av hemtjänstpersonalen som arbetar med psykiskt störda människor är stort. Min förhoppning är att kommunerna i gemensam planering med landstinget tillgodogör personalens grundläggande behov av sådana kunskaper. I detta sammanhang vill jag påminna om riksdagens beslut att anslå 500 miljoner kronor till kommunerna för utbildningsinsatser i samband med äldreformen. Jag vill också nämna att Riksförbundet för Social och Mental Hälsa genom medel från Arvsfonden producerat ett utbildningsmaterial om psykisk ohälsa som vänder sig till hemtjänstpersonalen. Frågan om utbildning av personal berörs i Psykiatriutredningens slutbetänkande liksom i Handikapputredningens slutbetänkande Ett samhälle för alla. Psykiatriutredningen är ute på remiss, och jag vill därför avvakta remissinstansernas synpunkter innan jag är beredd att ta några initiativ i frågan om hemtjänstpersonalens utbildning.

Anf. 73 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Jag skall be att få tacka socialministern för svaret.

Jag tror att vi är ganska överens om att det lönar sig för både samhället och människorna i samhället att satsa mer på utbildning av hemtjänstpersonalen. Jag håller med socialministern om att avvecklingen av den svenska institutionsvården för psykiskt sjuka, som har pågått i ett par decennier, har gjort att dessa människor har hamnat litet grand mellan två stolar. Det kan synas märkligt att behovet av samordnat patientstöd inte har uppmärksamats mer. Hemtjänsten fick ju ta över ett mycket stort ansvar, ofta utan att personalen hade adekvat utbildning. Vi har ett väl utvecklat socialt system, och då måste vi se till att den personal som står patienten/klienten närmast också har kunskaper och förmåga att tackla de problem som hon eller han möter.

Det jag har tagit upp i frågan har jag hämtat från SPRI, och av den enkät som jag refererar till framgår det att 40 % av vårdgivarna inte vet vem de skall vända sig till. Det är mycket allvarligt. Min uppfattning är att personalen behöver psykiatriens stöd, bl.a. i det kontinuerliga arbetet i form av fortbildning. Jag vet också att det är så på många ställen i Sverige, bl.a. i Umeå, som jag kommer ifrån. Det är bra att en utredning nu har kommit fram till att

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Svar på frågor

kommunerna bör få huvudansvaret för att planera och samordna de sociala insatser som behövs.

Eftersom vi båda vet att hemtjänsten utför ett ovärderligt arbete och att det brådskar, skulle jag vilja fråga: När tror socialministern att ett förslag kan komma? Det får inte gå flera år, med fortsatt ovisshet för hemtjänstpersonalen.

Anf. 74 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Fru talman! De utbildningsmedel som ställdes till förfogande i samband med ÄDEL-reformen finns redan för kommunerna. Än så länge har man använt en ganska liten del av medlen på sammanlagt 500 miljoner, men där finns alltså en källa att ösa ur för bl.a. den här typen av fortbildning.

Vilka slutsatser som kan dras med anledning av Psykiatriutredningens och Handikapputredningens slutbetänkanden vågar jag i dag inte ha någon bestämd uppfattning om. Psykiatriutredningen har gått ut på remiss, och Handikapputredningen är på väg ut på remiss, och så snart remissvaren kommer in får vi se vilka slutsatser vi kan dra.

Anf. 75 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Vi har i socialutskottet konstaterat att dessa människor i samhällets utkant har en svår situation, och de behöver hemtjänstens stöd. De som jobbar inom hemtjänsten är inte utbildade för detta, och de känner sig rädda och osäkra. Om de får en bra utbildning kan de klara de här uppgifterna.

Jag tackar för svaret. Det gäller att sprida kunskapen om att det ute i kommunerna finns pengar för den här utbildningen, och man får ta tag i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på fråga 1992/93:145 om receptregistrering för att komma åt överförskrivande läkare

Anf. 76 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Barbro Westerholm har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att på bästa sätt spåra olämpliga läkare. Anledningen till frågan är en uppgift i Socialstyrelsens personaltidning om att det övervägs en konsekvent ADB-registrering av i princip alla läkarrecept.

I den av Barbro Westerholm citerade artikeln redogörs för det arbete som pågår inom Socialstyrelsen för att stärka tillsynsarbetet inom styrelsens tillsynsenhet i Stockholm. Bakgrunden är bl.a. den debatt som har pågått sedan olika tidningar och TV-program har kritiserat tillsynen över läkare som utfärdar intyg och recept regelvidrigt. I detta sammanhang har chefsåklagaren K G Svensson, som bedrivit en utredning om dessa frågor, uttryckt ett önskemål om att konsekvent ADB-registrera i princip alla läkarrecept, i vart fall beträffande vissa grupper av läkemedel.

Den s.k. Tillsynsutredningen har behandlat denna typ av frågor i sitt betänkande Tillsynen över hälso- och sjukvården. Betänkandet har remissbe-

handlats och bereds nu inom regeringskansliet. Socialstyrelsen har i sitt remissvar föreslagit att systematisk ADB-registrering skall ske av recept på så sätt att förskrivningsmönster kan tas fram för varje läkare. Däremot föreslår styrelsen av sekretessskäl att motsvarande inte skall bli möjligt när det gäller en enskild patient. Socialstyrelsen har också påbörjat ett samarbete med polisen i Stockholm, så att misstänkt förfalskade recept som påträffas hos missbrukare överlämnas till den regionala tillsynsenheten i Stockholm. Detta är en försöksverksamhet som kommer att utvärderas.

Det är så redan i dag att signaler om missbruk av förskrivningsrätten kommer till Socialstyrelsen och Läkemedelsverket från anhöriga till patienter, socialarbetare, polisen och inte minst apoteken. Dessa signaler leder till receptinsamlingar avseende den aktuella läkaren för att belysa förskrivningsmönstret. Analysen av receptmaterialet kan leda till anmälan till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, HSN.

Av de insamlingar som gjordes på detta sätt av Läkemedelsverket under åren 1989–1991 ledde 11 % till indragen förskrivningsrätt avseende narkotika och 5 % till indragen läkarlegitimation.

Förutom dessa individrelaterade insamlingar genomförs regelbundet generella receptinsamlingar avseende läkemedel med missbrukspotential, t.ex. benzodiazepiner och dopningsmedel. Även genom dessa insamlingar kan olämpliga läkare spåras.

Olika aktiviteter pågår alltså inom Socialstyrelsen och Läkemedelsverket – och har pågått under längre tid – för att spåra läkare som missbrukar sin förskrivningsrätt. Om ADB-tekniken skall användas generellt för att spåra läkare som missbrukar sin förskrivningsrätt bör diskuteras i samband med beredningen av Tillsynsutredningens betänkande. Jag ser det dock som angeläget att redan nu markera att det inte kommer att framläggas några förslag som gör det möjligt att ADB-registrera recept när det gäller enskild patient.

Innan regeringen har tagit ställning till utredningens förslag i övrigt finns det enligt min mening inte anledning att vidta någon särskild åtgärd.

Anf. 77 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Det var skönt att höra att det inte är fråga om en individbaserad receptregistrering av patienterna.

Problemet med överförskrivande läkare och kringvandrande patienter är gammalt. Jag har under tre år arbetat med denna fråga inom läkemedelskontrollen. Det effektivaste sättet att hitta de kringvandrande patienterna är via apoteken, där man känner igen dem. Om man lättade på sekretessen mellan apotekspersonal och läkare, skulle man ganska snabbt kunna komma dessa patienter på spåren. En förutsättning är att dessa personer erbjuds vård för sitt läkemedelsberoende och att man inte abrupt slutar med förskrivningen till dem, för då skulle de komma att må mycket dåligt.

Jag tror mycket på den personliga tillsynen med tillsynsläkare och besök på apotek för att efterhöra vad de uppmärksammar i fråga om förskrivningar. Datalistor är ganska svårtolkade. Den mänskliga kontakten är både snabbare och effektivare.

Registrering av läkares förskrivning bör förbehållas ett system med medi-

cinsk revision, där läkarna själva analyserar sina egna förskrivningar och därigenom kan komma till rätta med en del felaktigheter. Men det låter be-
tryggande att vi inte nu skall få en riksomfattande, heltäckande, individbase-
rad receptregistrering i Sverige.

Anf. 78 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att frågaren i det här fallet har avse-
värt större kunskaper om dessa frågor än svararen. Det är bra om Barbro
Westerholm fortsätter att bevaka dessa frågor.

Anf. 79 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Fru talman! Dialogen fortsätter.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 Svar på fråga 1992/93:161 om sjuktransporter med försvarets heli- koptrar

Anf. 80 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Karl Gustaf Sjödin har – mot bakgrund av besparingskrav och
konkurrens med småföretag – ställt en fråga till mig om Chefens för armén
pågående anskaffning av helikoptrar för sjuktransporter.

Genom 1992 års försvarsbeslut har den mycket segdragna frågan om hur
man skulle kunna förstärka sjuktransportkapaciteten i krig med helikopter
kommit till en lösning. Lösningen innebär att Chefen för armén, under förut-
sättning att han bidrar med medel i motsvarande omfattning, får disponera
87 miljoner kronor av reserverade medel under Socialdepartementets hu-
vudtitel för helikopteranskaffning. På grundval av försvarsbeslutet gav rege-
ringen i regleringsbrev för budgetåret 1992/93 Chefen för armén i uppdrag
att genomföra anskaffningen.

Behovet av helikoptrar för sjuktransporter i krig är stort. Den utökning
av sjuktransportkapaciteten som nu kommer till stånd är därför mycket vär-
defull. Såsom betonades i försvarsbeslutet är det emellertid viktigt att till-
gängliga resurser i samhället utnyttjas effektivt. Helikoptrarna bör därför så
långt som möjligt också utnyttjas för sjuktransporter i fred. Sjukvårdshvud-
männen har därför fått möjlighet att teckna avtal med militär chef om sådana
transporter.

I det sammanhanget är det givetvis viktigt att prissättningen klargörs från
konkurrenssynpunkt, något som för övrigt också har framhållits i försvarsbe-
slutet.

Anf. 81 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för svaret, trots att jag inte tycker
att jag fick något egentligt svar på mina frågor. Det finns emellertid en del
intressanta formuleringar i svaret som jag skall återkomma till.

Det är med stor oro helikopterföretagen ser att militären nu ges möjlighet
att konkurrera med de civila helikopterföretagen om ambulanstransporterna

här i landet. Det gäller framför allt i Norrlands inland, där småföretagsamheten är hårt prövad.

Försvaret skall ju få konkurrera med de civila på marknaden genom att ta betalt för sina tjänster. Så långt är allt väl. Men de har inga löne- eller kapitalkostnader. De har inte heller några försäkringskostnader, vilka brukar utgöra den tyngsta utgiftsposten för småföretagen.

Jag anser att det är illojal konkurrens. Det är också märkligt att den borgerliga regeringen, som säger sig värna om småföretagen och som vill privatisera statliga företag, tillåter en militarisering av de civila ambulanstransporterna.

Jag skulle vilja ha försvarsministerns kommentarer till detta utifrån aspekten att denna regering speciellt vill värna om småföretagen, men ändå tillåter militären att konkurrera med dem.

Anf. 82 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Jag vill än en gång understryka att vi i händelse av krig har ett mycket stort behov av helikoptrar. Problemet är då inte att vi kommer att ha för många helikoptrar, utan helt enkelt för få. Vi är underförsörjda med helikoptrar för att klara sjuktransporter om krig eller annan katastrof skulle drabba landet.

Nu har vi dock fått loss pengar för att inköpa helikoptrar för att klara just sjuktransporter i krig. Fru talman! Är det då inte rimligt att dessa helikoptrar också får användas i fred? Om människor behöver sjuktransport också i fredstid är det då rimligt att man inte använder dessa militära helikoptrar? Jag tycker att det är rimligt. De skall naturligtvis inte stå undangömda utan att användas.

Då är frågan på vilket sätt detta skall ske. Jag vill understryka att sjukvårdshuvudmännen har rätt att teckna avtal antingen med chefen för armén, sjukvårdshuvudmän eller andra leverantörer av denna tjänst. Där finns en frihet. Då gäller det för arméchefen att se till att man inte bedriver en illojal konkurrens, vilket Karl Gustaf Sjödin kanske närmast är ute efter. Här ankommer på Konkurrensverket att på detta område, liksom på övriga områden i samhället, se till så att otillbörlig konkurrens inte utövas.

Anf. 83 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Jag tackar försvarsministern för denna utläggning. Jag håller med om att det är rimligt att man utnyttjar de militära resurserna för civil verksamhet. Men det jag frågar mig och det helikopterföretagen frågar sig är varför det enbart gäller helikopterverksamheten. Man skulle i fredstid kunna utnyttja andra transportresurser i större omfattning. Lastbilar och grävmaskiner etc. skulle med de väldiga resurser som finns inom försvaret kunna användas för att hjälpa till att bygga ut infrastrukturen i Norrlands inland. Varför gör man inte det? Varför skall man bara konkurrera med helikopterföretagen? Dessutom är dessa företag värdefulla och deras helikoptrar skall i händelse av krig hjälpa försvaret med sjuktransporter.

Anf. 84 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Det är ändå en viss skillnad att använda helikoptrar för sjuktransporter i fred och att använda övriga delar av de resurser som finns inom

försvaret. Jag är inte säker på att försvarets haubitsar, u-båtar eller stridsflygplan är lämpliga medel för att förbättra strukturen i exempelvis Norrlands inland. I fråga om helikoptrarna är alternativet att de skulle stå oanvända i fredstid, trots att ett mycket stort behov av civila sjuktransporter just med helikopter föreligger.

Jag delar Karl Gustaf Sjödens uppfattning att det naturligtvis är viktigt att se till att prissättningen av den här tjänsten – som är frivillig för sjukvårdshuvudmännen att utnyttja – blir rimlig, och att den inte utformas så att en illojal konkurrens uppstår. Skulle Konkurrensverket komma med kritik i detta avseende är jag naturligtvis beredd att agera.

Anf. 85 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Jag skall inte gå in i vidare polemik. Jag kanske uttryckte mig oklart, men jag tror att försvarsministern mycket väl förstod vad jag menade när jag talade om möjligheten att rusta upp landets vägar och att hjälpa till med lokaltrafiken, samt att göra det betydligt billigare och kanske t.o.m. gratis med den fordonspark av lastbilar och bussar etc. som försvaret har.

Sedan vill jag ändå göra den kommentaren att försvaret inte har kostnader för löner, för kapitalförsäkringar och sådant, det som är den stora kostnaden för de civila företagen. Det är därför jag menar att det är illojal konkurrens, när staten konkurrerar med företagen på marknaden.

Anf. 86 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Försvaret har en rad kostnader för att upprätthålla beredskap m.m. som jag här inte vill gå in på. Ur så att säga upphandlarens synpunkt är ju ändå det intressanta att försvarets prisbild inte avviker från den som gäller för alternativen.

Kommer det kritik från Konkurrensverket, som är den myndighet som har att övervaka detta område, är jag beredd att agera, men jag tycker att det vore fel om den helikopterkapacitet som finns till förfogande för den händelse att kriget kommer inte användes också i fred för ett så viktigt ändamål som sjuktransporter.

Dessutom är det väl rimligt att vi också ser kostnaderna ur total samhälls-ekonomisk synpunkt när det gäller utnyttjandet av en resurs av det här slaget.

Anf. 87 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Fru talman! Jag vill anknyta till det sista som försvarsministern sade, om totalkostnaden för samhället. Varför inte vänta med att investera ett par hundra miljoner kronor till helikopterverksamheten?

Vad jag har förstått av tidsplanen håller man på att ta in offerter på helikoptrar. Man skulle mycket väl kunna avbryta upphandlingen till dess konjunkturen blir annorlunda. Försvaret skall som sagt spara ett visst hundratal miljoner, om jag har förstått det hela rätt. Att vänta med helikopterbeställningarna vore ett lämpligt sätt att spara in på utgifterna.

Anf. 88 Försvarsminister ANDERS BJÖRCK (m):

Fru talman! Karl Gustaf Sjödin kan ju ändå inte begära att jag skall bryta mot ett riksdagsbeslut. Hur anskaffningen skall gå till slogs fast i ett beslut här i kammaren den 3 juni.

Riksdagsbeslutet säger att chefen för armén skall före den 31 december i år rapportera läget vad avser planeringen för anskaffningen och utnyttjandet. Han skall senast den 30 juni nästa år ha anskaffat högst sex helikoptrar, och han skall senast före nästa års utgång ha helikoptrarna operativa för bruk i krig och fred. Det är ett beslut som jag inte har någon möjlighet att ändra. Det kan bara riksdagen göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Svar på frågor

15 § Svar på fråga 1992/93:163 om arbetslösheten i storstadsregionerna

Anf. 89 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Lotta Edholm har frågat mig om regeringen ämnar vidta några särskilda åtgärder för att stävja arbetslösheten och mildra dess effekter i storstadsregionerna. Hon hänvisar särskilt till att Stockholms län drabbats hårdare än normalt av arbetslöshet.

Det är riktigt att arbetslösheten i Stockholm också tilltar på ett mycket oroväckande sätt. Antalet varsel är mycket högt och prognoserna från länsarbetsnämnden pekar på att arbetslösheten i Stockholm klart är i stigande. Andelen arbetslösa av arbetskraften är emellertid procentuellt sett bland de lägsta i landet.

De omfattande resurser som regering och riksdag ställt till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande kommer självfallet också storstadslänen till del. Som bekant är det AMS som fördelar resurserna till länsarbetsnämnderna, och denna fördelning grundas på arbetsmarknadsläget ute i länen.

AMS har för någon vecka sedan gjort en preliminär fördelning av de nya medel som föreslås i stabiliseringspropositionen och därvid tilldelat länsarbetsnämnden i Stockholms län drygt 950 miljoner kronor i ytterligare medel. Göteborgs och Bohus län och Malmöhus län tilldelas mer än 800 miljoner kronor vardera. Storstadslänen tilldelas alltså mer än en tredjedel av dessa medel.

Det är emellertid viktigt att inte se på arbetslösheten i andelar eller antal. För varje enskild människa är arbetslöshet ett gissel.

Arbetsmarknadssituationen är i dag allvarlig. Den är särskilt allvarlig för ungdomar. All forskning visar på att ungdomar i större utsträckning än de något äldre råkar ut för passivitet, håglöshet och ett destruktivt livsmönster. Regeringen har, som Lotta Edholm vet, beslutat att satsa mycket stora resurser på våra ungdomar. För detta ändamål har ca 10 miljarder kronor anslagits för att ungdomar under 25 år som inte fått ett ordinarie arbete eller utbildning skall få arbetsmarknadssutbildning, praktik eller annan åtgärd.

Jag förutsätter att länsarbetsnämnderna arbetar flexibelt och anpassar sin

verksamhet till de lokala problemen inom resp. län. Jag är ständigt öppen för att pröva nya åtgärder i den fortsatta kampen mot arbetslösheten.

Låt mig avslutningsvis säga att det viktigaste av allt är att komma tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad.

Anf. 90 LOTTA EDHOLM (fp):

Fru talman! Jag vill tacka arbetsmarknadsministern för hans svar. Arbetsmarknadsministern verkar dela min oro för den situation som håller på att uppstå i storstäderna, inte minst i Stockholmsområdet.

Antalet arbetslösa i Stockholms län är nu lika stort som i hela Norrland. Visserligen är procentandelen lägre, men för de enskilda individerna är katastrofen lika stor. Dessutom har problemen i arbetsmarknadsutbildningen i Stockholms län lett till att den öppna arbetslösheten nu är högre där än i många andra län som har en högre total arbetslöshet.

Regeringen måste våga erkänna att problemen kring en hög arbetslöshet är större i storstäderna än på många andra håll. De sociala problem, t.ex. missbruk och utslagning, som arbetslösheten kan leda till riskerar att vara större i storstadsområdena. Jag har dessutom en känsla av att arbetslöshet upplevs som en skam i långt större utsträckning i storstäderna. Det verkar vanligare att lägga skulden för arbetslösheten på sina egna axlar. Många vågar inte ens erkänna för sina närmaste att de har förlorat jobbet.

Krafttag behövs för att stävja arbetslösheten. Detta gäller även storstäderna. Annars riskerar vi att få problem utöver arbetslösheten i sig som kan visa sig vara väldigt svåra att lösa.

Fru talman! Det har funnits en tendens att använda infrastrukturmedel i arbetsmarknadspolitiken på ett sätt som inte alltid varit det mest effektiva – eller, för att tala klartext: Ibland har det t.ex. byggts fina stora vägar på ställen där ytterst få människor bor.

Nu borde detta inte längre vara något problem. I storstadsområdena går arbetslöshetsproblemen hand i hand med behovet av infrastrukturens satsningar. Därför skulle jag vilja ha ett besked av arbetsmarknadsministern: Kommer storstadsområdena att få en rejäl del av de kommande satsningarna mot arbetslöshet och för en bättre infrastruktur?

Anf. 91 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Jag träffade i går samtliga länsarbetsdirektörer. De jämför ju med varandra, och en hel del av dem tyckte att nu var fördelningen väl mycket till storstadens fördel.

Arbetsmarknadsverket har ju sina fördelningsprinciper, och det är inte lätt att träffa alldeles rätt i dessa svåra frågor. Men verkets tjänstemän gör väl så gott de kan, och jag kommer för min egen del, efter att ha hört gårdagens diskussion mellan länsarbetsdirektörerna, att mycket noga sätta mig in i de fördelningsprinciper som gäller.

När det gäller infrastrukturinvesteringar har det i Stockholmsområdet varit rätt stora problem att enas om politiskt. Dels har man diskuterat biltullar, dels är dragningen av en del projekt sådan att man får en rätt ordentlig folklig debatt.

Mycket stora projekt tar därför längre tid, medan mindre projekt, under-

hållsprojekt, kan sättas i gång väldigt fort. Men det är problem som ligger utanför mitt ansvarsområde.

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Anf. 92 LOTTA EDHOLM (fp):

Fru talman! Jag är helt övertygad om att man i andra delar av landet än just storstäderna tycker att fördelningen är orättvis. Men vi som bor i storstäderna ser de problem som arbetslösheten skapar här och som faktiskt är anorlunda än i många andra delar av landet.

Jag tycker att det är viktigt att vi i Sverige försöker lära av de erfarenheter av en hög arbetslöshet som man har gjort utomlands. Vi vet att en stor arbetslöshet i storstadsområden leder till saker som vi i Sverige är väldigt ovana vid, t.ex. extremism och utslagning, att grupper som vi tycker väldigt illa om ur demokratisk synvinkel får ett större genomslag för sina idéer. Därför tror jag att regeringen måste försöka titta också på de aspekterna, inte bara på den totala andelen arbetslösa.

Anf. 93 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Fru talman! Det Lotta Edholm tar upp gäller framför allt unga människor. I högre åldrar, med bl.a. kanske en mera stabil familjebildning, klaras arbetslöshetsproblemen litet bättre.

Olika människor tål också arbetslöshet på olika sätt. Hur man tål sådana påfrestningar är nog orättvist fördelat över landet. Men regeringen har lagt fram ett mycket omfattande förslag som gäller ungdomar under 25 år, just för att komma bort från den typ av skador, risk för destruktiv livsstil, som Lotta Edholm tar upp.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på fråga 1992/93:147 om plan- och bygglagen

Anf. 94 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Hans Göran Franck har frågat mig om huruvida det utarbetas några direktiv till en översyn av plan- och bygglagen och i så fall med vilken inriktning frågorna om tätorternas miljöskydd avses bli behandlade.

Bakgrunden till frågan är en artikel i Svenska Dagbladet med anledning av mitt anförande vid de s.k. Plan- och byggdagarna som Boverket arrangerade i början av oktober. Jag sade där bl.a. att den framtida bebyggelseplaneringen i högre grad än dagens skall ta hänsyn till miljön och resurshushållningen och att det är viktigt att grönområdena i våra tätorter bevaras.

Bakgrunden till uttalandet är att det i regeringens arbete med bl.a. överklagade planer har uppmärksamats en del fall där kommunerna i sin planering inte tagit tillräcklig hänsyn till miljön. Det förekommer också brister i samordningen mellan kommunerna. Ett exempel på bristande samordning är planeringen av Haga-Brunnsviken, där regeringen med stöd av 6 kap.2 § naturresurslagen aktivt verkat för att få till stånd en gemensam planering för att värna viktiga natur- och kulturvärden i området. Det finns enligt min mening anledning att se över lagstiftningen bl.a. i nämnda avseenden.

I regeringsförklaringen sägs därför att plan- och bygglagen skall ses över med krav på större miljöhänsyn, stärkt medborgarinflytande och förenklad lagstiftning. I det sammanhanget kommer också frågorna om tätorternas miljö och möjligheterna att säkerställa behovet av grönområden att behandlas.

Arbetet med direktiven till översynen pågår just nu i miljö- och naturresursdepartementet med den inriktning som jag nu har redovisat.

Anf. 95 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. I stort sett är vi ju ganska överens om det här. Jag vet också att statsrådet har besökt det område som ligger mig mest varmt om hjärtat, nämligen Haga-Brunnsviken, där jag själv för övrigt bor. Det finns i området och i dess omgivning en mycket stark opinion för att skydda de intressen som både jag och statsrådet har talat om i fråga och svar.

Statsrådet hänvisar till regeringsförklaringen, och den känner jag ju väl till, men nu undrar jag: Efter att regeringsförklaringen är gjord, när kan vi räkna med att direktiven för översynen kommer att kunna presenteras? Och kan statsrådet något närmare ange vad direktiven kommer att gå ut på, utöver det som antyds i själva svaret?

Jag vill i sammanhanget hänvisa till vad jag säger i min fråga. Jag nämner där att jag tillsammans med ett antal andra ledamöter väckte en motion till förra riksmötet om det s.k. kommunala planmonopolet. Vi föreslog i motionen att miljömyndigheterna – Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet – skall få rätt att föra planärenden av detta slag till prövning i länsstyrelse och regering. Jag skulle vilja höra vad statsrådet har för synpunkter på detta.

Anf. 96 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Jag förstår mycket väl intresset för direktiven till översynen av plan- och bygglagen. Det är klart att den översynen kommer att få mycket stor betydelse för hur vi kommer att hantera den här typen av ärenden i fortsättningen. Vi lägger därför ner oerhört mycket jobb – personligen gör jag det också – på dessa direktiv. Arbetet har nått ett ganska långt framskridet stadium. Det skall inte dröja alltför länge – hoppas jag – innan vi kan fatta beslut om direktiven.

Hans Göran Franck tog också upp frågan om ansvarsfördelningen. Jag anser i och för sig att den ansvarsfördelning som finns i plan- och bygglagen i huvudsak är ändamålsenlig. Jag anser ändå att man vid översynen av plan- och bygglagen bör analysera om de instrument som lagstiftningen tillhandahåller är ändamålsenliga och effektiva. Detta kanske täcker in Hans Göran Francks fråga.

Anf. 97 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Ja, detta var nog delvis svar på min fråga. Jag skulle ändå vilja höra vilka synpunkter statsrådet har på mitt förslag om Naturvårdsverkets och Riksantikvarieämbetets roll i det här sammanhanget.

Statsrådet säger att det ganska snart skall fattas beslut om direktiven. Jag har viss förståelse för att det kanske inte går att ange dag och klockslag. Den

här frågan har dock trots allt varit aktuell alltsedan regeringsförklaringen avlämnades. Kan vi förvänta oss direktiv före nyår?

Prot. 1992/93:20
10 november 1992

Anf. 98 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! På den frågan kan jag svara "ja". Vi kommer att kunna vara klara före nyår.

Anf. 99 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Vad säger statsrådet i övrigt om mina och andras synpunkter på miljömyndigheternas roll och på rätten att föra planärenden av detta slag till prövning i länsstyrelse och regering?

Anf. 100 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Jag tycker att myndigheter – länsstyrelser, miljömyndigheter osv. – över huvud taget spelar en mycket viktig roll i det här arbetet. Det är naturligtvis också mycket viktigt att se på rollfördelningen när man gör översynen. Därmed inte sagt att vi skall göra som Hans Göran Franck har föreslagit i motionen. Man måste dock belysa frågekomplexet. Det är många som diskuterar det utifrån olika synvinklar.

Anf. 101 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Jag är nöjd så långt, att frågan blir utredd. Man behöver förmodligen få den här frågan ytterligare belyst. För dagen får jag säga att jag med största intresse avvaktar direktiven, som förhoppningsvis kommer snarast möjligt.

Det är viktigt att dessa frågor på ett bättre sätt skall kunna förankras bland allmänheten, bland dem som har intresse av en god miljö.

Anf. 102 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Avsikten är att ge ett starkt medborgarinflytande.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Avsägelse

Talmannen meddelade att *Jan Fransson* (s) avsagt sig uppdraget att vara ledamot i jordbruksutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

18 § Anmälan om kompletteringsval till jordbruksutskottet

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen på grund av uppkomna vakanser i jordbruksutskottet anmält Ulla Pettersson som ledamot efter Jan Fransson och Björn Ericsson som suppleant efter Ulla Pettersson.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i jordbruksutskottet

Ulla Pettersson (s)

suppleant i jordbruksutskottet

Björn Ericson (s)

19 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 4 november.

20 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1992/93:75 till konstitutionsutskottet

1992/93:122 till skatteutskottet

1992/93:133 till finansutskottet

21 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Propositionerna

1992/93:60 Förslag till lag om ändring i miljöskyddslagen (1969:387) m.m.

1992/93:86 Ytterligare förenklingar i deklarationsförfarandet

Motionerna

med anledning av prop. 1992/93:22 Godkännande av avtal rörande handeln
mellan EFTA-länderna och Israel

1992/93:U10 av Kent Carlsson (s)

med anledning av prop. 1992/93:52 Höjd skatt på tobaksvaror

1992/93:Sk1 av Sten Söderberg (-)

1992/93:Sk2 av Lars Bäckström m.fl. (v)

med anledning av prop. 1992/93:57 Tillämpning i fråga om "Förbundsrepubliken Jugoslavien" (Serbien-Montenegro) av lagen (1971:176) om vissa internationella sanktioner, m.m.

1992/93:U9 av Lars Werner m.fl. (v)

med anledning av prop. 1992/93:64 EES-avtalet och advokaterna, m.m.

1992/93:Ju7 av Karl Gustaf Sjödin (nyd)

22 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 9 november

1992/93:35 av *Ingvar Johnsson* (s) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknaden i Trollhättan och fyrstadsområdet:

Saab Automobile har i dag meddelat att antalet anställda skall minskas med ytterligare 1 650 vid fabriken i Trollhättan. För alla dem som därmed mister sitt arbete och för deras anhöriga är beslutet en tragedi.

Antalet arbetstillfällen vid Trollhättfabriken minskar genom beslutet med 4 500 under en treårsperiod. För en kommun av Trollhättans storlek är så många förlorade arbetstillfällen en oerhört stor förlust. Det motsvarar över 40 000 jobb i Göteborg eller över 60 000 jobb i Stockholm. Den minskade sysselsättningen inom bilindustrin drabbar hela fyrstadsregionen mycket hårt. Till de 5 500 jobb inom bilindustrin som försvunnit/ försvinner vid Saab i Trollhättan och Volvo i Uddevalla, skall läggas effekterna vid alla de företag i regionen som är underleverantörer till bilindustrin.

Saab har goda framtidsutsikter, men svensk bilindustri är beroende av att Sveriges ekonomi förbättras med tillväxt och ökad köpkraft. Svensk bilindustri är också beroende av aktiva insatser inom utbildnings- och industripolitiken. I det något kortare perspektivet är de som nu mister sina arbeten vid Saab i behov av kraftfulla åtgärder inom det arbetsmarknadspolitiska området. Dessa åtgärder bör till stor del inriktas på att befrämja utvecklingen mot ett mer allsidigt näringsliv i regionen.

Krispaketet innehåller kraftigt ökade resurser till att ge flera en meningsfull sysselsättning. Investeringar i bl.a. byggande av lokaler, vägar och järnvägar samt satsning på utbildning är sådant som skapar meningsfull sysselsättning och befrämjar en positiv utveckling på sikt.

Mot bakgrund av den allvarliga situationen i Trollhättan och hela fyrstadsområdet måste regionen ges en stark prioritet vid fördelningen av de arbetsmarknadspolitiska resurserna. Regionen har genom den senaste tidens beslut blivit en av de hårdast drabbade i landet.

Socialdemokraterna från regionen har vid flera tillfällen i riksdagen framfört krav på offensiva satsningar. Satsning på kompetenshöjning bland bilindustrins underleverantörer, satsning på utbildning med en kraftfull utbyggnad av högskolan i Trollhättan/Uddevalla och satsning på tidigareläggning av investeringar, bl.a. Norge–Vänerlänken. Kommuner och företag i fyrstadsområdet samt NUTEK har bildat SIRU Strategigruppen för industriell utveckling i regionen. Detta skall ske genom samordnade konkreta projekt mellan näringsliv och samhälle.

Inom ramen för SIRU finns startklara utvecklingsprojekt som kan få stor betydelse för fyrstadsregionens utveckling. Trollhättan och fyrstadsregionen har mycket goda möjligheter. Här finns starka industritraditioner och tillgång till utomordentligt kvalificerad arbetskraft.

Regeringen måste nu ta sitt ansvar för situationen i regionen.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund följande:

1. Avser arbetsmarknadsministern föreslå åtgärder så att de som blir arbetslösa genom nedskärningarna inom bilindustrin i fyrstadsområdet kan garanteras arbete eller utbildning?
2. Avser arbetsmarknadsministern medverka till åtgärder som ger förutsättningar för svensk bilindustri att utvecklas?
3. Avser arbetsmarknadsministern medverka till att strategiska satsningar på bl.a. högskolan i Trollhättan/Uddevalla, SIRU och Norge/Vänerlänken ges hög prioritet?

23 § Anmälan om fråga

Anmälades att följande fråga framställdes

den 10 november

1992/93:174 av *Arne Jansson* (nyd) till statsrådet Bo Könberg om sänkta statsbidrag till landstingen:

Landstingens verksamhet finansieras huvudsakligen med skattemedel och statsbidrag. Av ett färskt exempel i Kopparbergs läns landsting framgår att landstingens höga chefer och administratörer får oproportionerligt höga löner. Att staten och skattebetalarna skall belastas dessa överlöner kan ej accepteras. Staten kan naturligtvis ej direkt bestämma lönerna i landstingen. Däremot har staten möjlighet att sänka statsbidragen.

Är statsrådet beredd att medverka till en sänkning av statsbidragen så att förutsättningar för en bättre lönemoral kan skapas i landstingen?

24 § Kammaren åtskildes kl. 16.04.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

Tisdagen den 10 november

1 § Svar på fråga 1992/93:133 om försöksverksamheten med livvaktsskydd m.m.	1
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Britta Bjelle (fp)	
2 § Svar på fråga 1992/93:136 om reglerna om kroppsvisitation och kroppsbesiktning	3
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Kent Carlsson (s)	
3 § Svar på fråga 1992/93:142 om beläggningen på kriminalvårdanstalterna m.m.	4
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Birthe Sörestedt (s)	
Talmannen (om debattreglerna)	
4 § Svar på fråga 1992/93:164 om ny kommission för att utreda mordet på Olof Palme	7
Justitieminister Gun Hellsvik (m)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
Talmannen (om debattreglerna)	
5 § Svar på frågorna 1992/93:121, 149 och 165 om statsbidraget till ideellt fredsarbete m.m.	8
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Berndt Ekholm (s)	
Birgitta Hambræus (c)	
Ingela Mårtensson (fp)	
6 § Svar på fråga 1992/93:138 om de ryska trupperna i de baltiska staterna	14
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Lars Sundin (fp)	
7 § Svar på fråga 1992/93:158 om El Salvador	16
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Viola Furubjelke (s)	
8 § Svar på fråga 1992/93:159 om FN:s fredsplan för Västra Sahara	19
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Viola Furubjelke (s)	
9 § Svar på fråga 1992/93:170 om domen mot militären och demonstranter i Indonesien	21
Utrikesminister Margaretha af Ugglas (m)	
Bertil Måbrink (v)	

10 § Svar på fråga 1992/93:146 om återkrav av felaktigt utbetalda bostadsbidrag	22
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Roland Lében (kds)	
11 § Svar på fråga 1992/93:166 om fosterbarns separation från familjehem	25
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Barbro Westerholm (fp)	
12 § Svar på fråga 1992/93:167 om hemtjänstpersonalens kunskaper i psykiatri	26
Socialminister Bengt Westerberg (fp)	
Ulla Orring (fp)	
13 § Svar på fråga 1992/93:145 om receptregistrering för att komma åt överförskrivande läkare	28
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Barbro Westerholm (fp)	
14 § Svar på fråga 1992/93:161 om sjuktransporter med försvarets helikoptrar	30
Försvarsminister Anders Björck (m)	
Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
15 § Svar på fråga 1992/93:163 om arbetslösheten i storstadsregionerna	33
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Lotta Edholm (fp)	
16 § Svar på fråga 1992/93:147 om plan- och bygglagen	35
Statsrådet Görel Thurdin (c)	
Hans Göran Franck (s)	
17 § Avsägelse	37
18 § Anmälan om kompletteringsval till jordbruksutskottet	37
19 § Justering av protokoll	38
20 § Hänvisning av ärenden till utskott	38
21 § Bordläggning	38
22 § Anmälan om interpellation	
1992/93:35 av Ingvar Johnsson (s) om arbetsmarknaden i Trollhättan och fyrstadsområdet	39
23 § Anmälan om fråga	
1992/93:174 av Arne Jansson (nyd) om sänkta statsbidrag till landstingen	40

